

Finansira
Evropska unija

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
Агенција за статистику Босне и Херцеговине
Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Агенција за равноправност полова БиХ
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство за људска права и изbjеглице
Агенција за равноправност полова БиХ
BOSNA AND HERZEGOVINA
Ministry for Human Rights and Refugees
Gender Equality Agency of BiH

Na putu ka Indeksu rodne ravnopravnosti Bosna i Hercegovina 2022

Na putu ka Indeksu rodne ravnopravnosti Bosna i Hercegovina 2022

Autorica: Nina Karađinović
Dizajn: Azra Kadić
Prevoditeljica: Aida Delić Volas
Lektorica: Ferida Duraković
Recezentica: Ivana Tomić

Naslov izvornika: Moving towards the Gender Equality Index

© 2022 UN Women

Izdavač: UN Woman - Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.

ISBN 978-9926-8460-6-0

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 51799814

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu izradile su Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa Evropskim institutom za rodnu ravnopravnost (EIGE) u okviru saradnje EIGE sa Zapadnim Balkanom i Turskom u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) Evropske unije „Izgradnja kapaciteta zemalja kandidatkinja za članstvo u EU i potencijalnih kandidatkinja u cilju mjerenja i nadzora nad uticajem politika rodne ravnopravnosti (2018-2022)“, koji finansira Evropska unija.

Ova publikacija izrađena je uz finansijsku podršku Evropske unije u okviru projekta „EU Podrška za rodnu ravnopravnost“, a provodi je UN Women u Bosni i Hercegovini.

Publikacija ne odražava nužno mišljenje ili stav Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost i ne preuzima odgovornost za korištenje informacija sadržanih u ovoj publikaciji. Ni Evropski institut za ravnopravnost spolova, kao ni bilo koja osoba koja djeluje u njegovo ime, ne mogu se smatrati odgovornim za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u ovoj publikaciji.

Izveštaj o Indeksu rodne ravnopravnosti utemeljen je na metodologiji Indeksa rodne ravnopravnosti koju je izradio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (<http://eige.europa.eu/>) za Evropsku uniju i njene države članice. Podaci korišteni za izračunavanje Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu odnose se na podatke iz 2021, 2020, 2019 i 2015. godine.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autorice i ne izražavaju mišljenje ili stav partnera u inicijativi za izradu Indeksa rodne ravnopravnosti, koji se ne mogu smatrati odgovornim za njen sadržaj ili dalju upotrebu informacija sadržanih u ovoj publikaciji, uključujući Agenciju za statistiku Bosne i Hercegovine, Agenciju za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Evropski institut za rodnu ravnopravnost i UN Women.

Nina Karadžinović

**Na putu ka Indeksu
rodne ravnopravnosti**
Bosna i Hercegovina 2022

Sarajevo, 2022.

Sadržaj

Skraćenice i akronimi	6
Predgovor.....	7
Ključni nalazi.....	8
1. Uvod	10
1.1. Konceptualni okvir	11
1.2. Metodološki okvir	15
2. Kontekst zemlje – Bosna i Hercegovina	16
2.1. Politička organizacija i socioekonomski kontekst.....	16
2.2. Okvir politika za rodnu ravnopravnost i institucionalni okvir	18
3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina.....	22
3.1. Domen Rad	22
Vrijednosti Indeksa	23
Druge statističke informacije za BiH.....	24
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Rad	24
3.2. Domen Novac	27
3.3. Domen Znanje	29
Vrijednost Indeksa	29
Druge statističke informacije za BiH.....	31
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Znanje	31
3.4. Domen Vrijeme	33
3.5. Domen Moć.....	35
Vrijednosti Indeksa.....	35
Druge statističke informacije o BiH.....	37
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u donošenju odluka.....	38
3.6. Domen Zdravlje	40
Vrijednosti Indeksa.....	40
Druge statističke informacije o BiH.....	42
Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlje.....	42
4. Zaključci	44
5. Preporuke	46
Literatura	47
Aneks Metapodaci – Izvori i godine na osnovu kojih su dobijeni podaci prema domenima, poddomenima i pokazateljima	52

Skraćenice i akronimi

ARSBiH	Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine
BDBiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
COVID-19	Bolest izazvana koronavirusom 2019.
CRSV	Seksualno nasilje u toku sukoba
EIGE	Evropski institut za rodnu ravnopravnost
EK	Evropska komisija
EQLS	Evropsko istraživanje o kvalitetu života
EU	Evropska unija
EWCS	Evropsko istraživanje o radnim uslovima
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIGAP	Finansijski instrument za provedbu Gender akcionog plana
GAP	Gender akcioni plan
GCFBiH	Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
GCRS	Gender centar Republike Srpske
GEF	EU Podrška za rodnu ravnopravnost
ICT	Informacione i komunikacione tehnologije
IPA	Instrument pretpristupne pomoći
KM	Bosanskohercegovačka konvertibilna marka
LGAP	Lokalni gender akcioni plan
LGBTQI	Lezbijke, homoseksualci, biseksualne, transseksualne, queer, interseksualne osobe
MISP	Minimalni početni paket usluga
MOR	Međunarodna organizacija rada
RS	Republika Srpska
RZN	Rodno zasnovano nasilje
SB	Svjetska banka
SES	Anketa o strukturi zarada
SILC	Istraživanje o dohotku i uslovima života
SPP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SRZ	Seksualno i reproduktivno zdravlje
TUS	Anketa o upotrebi vremena
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNFPA	Populacijski fond Ujedinjenih nacija
UNSCR 1325	Rezolucija 1325 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija
UN Women	Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena

Predgovor

Indeks rodne ravnopravnosti, koji je 2013. godine izradio Evropski institut za rodnu ravnopravnost, (EIGE) priznat je u Evropskoj uniji kao važan alat za analizu stanja rodne ravnopravnosti u društvu, kao i za poređenje trenutnih trendova i trenutne situacije na nivou EU. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice je od 2016. godine, zajedno sa Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovine, angažovana na aktivnostima kojim je cilj izrada indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu.

Kroz naš rad na unapređenju rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini, gender institucionalni mehanizmi prepoznali su važnost pouzdanih podataka kao temelja za izradu politika. Učinkovita izrada politika u domenu rodne ravnopravnosti zahtijeva prikupljanje empirijskih podataka i analizu u skladu sa čvrstom metodologijom i neizbježno se oslanja na podatke razvrstane prema spolu. Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i drugi institucionalni gender mehanizmi i statističke agencije kao njeni partneri, kontinuirano zagovaraju prikupljanje podataka razvrstanih prema spolu u svim oblastima života. Takvi podaci su neophodni za potpunu provedbu postojećih međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, usvajanje evropskih standarda i provedbu direktiva EU u domenu rodne ravnopravnosti i predstavljaju jednu od ključnih pretpostavki za pravilnu provedbu zakonodavnog okvira u zemlji i proširenje prava i temelja za ravnopravnost i zaštitu od diskriminacije.

Zajednički naponi Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz neprocjenjivo stručno vođstvo EIGE i uz podršku agencije UN

Women, rezultirali su izradom Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. sadži potpune indeksne bodove u dva domena – znanje i moć, i djelimične indeksne bodove za domen Rad i domen Zdravstvo. Podaci korišteni za izračunavanje vrijednosti Indeksa po domenima i poddomenima uglavnom se odnose na 2019, 2020. i 2021. godinu, kao i na 2015. godinu u vezi s podacima o zdravstvu. Usljed nedostatka dostupnih podataka, vrijednosti Indeksa za domen Vrijeme i domen Novac nisu izračunate ovom prilikom, ali ostajemo posvećeni ostvarivanju cilja, a to je izrada potpunog Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u bliskoj budućnosti.

Uprkos činjenici da nismo u mogućnosti da izradimo potpun Indeks rodne ravnopravnosti, izrada u dva domena veliki je korak naprijed. Ovo je prvi put da se Bosna i Hercegovina može osloniti na statistički priznat, objektivan i ažuriran alat za poređenje stanja rodne ravnopravnosti u BiH sa zemljama u regionu i u EU. Ovo će nam u značajnoj mjeri pomoći da uspostavimo bazu dokaza za naše buduće napore u ostvarenju rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini i da ujedinito snage sa zemljama u regionu i u EU radi ispunjenja standarda EU za rodnu ravnopravnost.

Samra Filipović-Hadžiabdić,

direktorica Agencije za ravnopravnost spolova
Bosne i Hercegovine
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
Bosne i Hercegovine

Ključni nalazi

Ovaj dokument predstavlja prvi pokušaj institucija Bosne i Hercegovine (BiH) da izračunaju Indeks rodne ravnopravnosti u skladu sa metodologijom koju je izradio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) u saradnji sa i uz podršku Evropske unije (EU). Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, sa Evropskim institutom za rodnu ravnopravnost (EIGE) u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći, koji finansira Evropska unija i projekta „EU Podrška za rodnu ravnopravnost“, koji finansira Evropska unija, a provodi UN Women u BiH.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izrađen je u skladu s metodologijom EIGE i sve podatke potvrdio je EIGE. Indeks rodne ravnopravnosti daje potpune informacije za dva domena – domen Znanje i domen Moć, a djelimične informacije za domen Rad i domen Zdravstvo, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE – Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac. S obzirom na navedeno, te imajući u vidu nedostatak relevantnih izvora podataka, prije svega istraživanja i podataka razvrstanih prema spolu, nije bilo moguće izračunati podatke za svih šest oblasti, te nije bilo moguće predstaviti sveukupni indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu, što predstavlja ograničenje u smislu poređenja Indeksa za BiH u odnosu na EU, pojedinačne zemlje članice EU i potencijalne zemlje članice iz regije Zapadnog Balkana. Indeksom se pokazuju bodovi na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost).

Domen Rad

U domenu **Rad** Indeks BiH je izračunat samo za poddomen Učešće, ali ne i za poddomen Segregacija i kvalitet rada. Stoga nije bilo moguće potpuno izračunati Indeks za domen Rad. U poddomenu Učešće BiH ostvaruje 62,8 bodova, u poređenju sa prosjekom u EU od 81,3. Kada se uporedi s drugim zemljama Zapadnog Balkana u ovom poddomenu, BiH ima manje bodova od Sjeverne Makedonije (68,2), Crne Gore (75,2), Srbije (77) i Albanije (78,3).

Domen Novac

Indeks nije mogao biti izračunat za domen **Novac** zbog nedostatka relevantnih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu.

Domen Znanje

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u domenu **Znanje** je 58,7, što je za 4 boda niže od prosjeka EU. U poddomenu Obrazovno dostignuće i učešće, BiH ima Indeks od 54,9, u poređenju sa prosječnim Indeksom EU od 72,5. U poddomenu Segregacija Indeks BiH je 62,9, što je za 8,8 bodova više od prosjeka EU (54,1). Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu

i Hercegovinu u domenu Znanje je 58,7, što je za 4 boda niže od prosjeka EU. U poddomenu Obrazovno dostignuće i učešće, BiH ima Indeks od 54,9, u poređenju sa prosječnim Indeksom EU od 72,5. U poddomenu Segregacija, indeks BiH je 62,9, što je za 8,8 bodova više od prosjeka EU (54,1). Kada se upoređi sa četiri zemlje Zapadnog Balkana iz Izvještaja o Indeksu rodne ravnopravnosti, BiH je u domenu znanja na višoj poziciji od Crne Gore (55,1), Albanije (55,6) i Srbije (56), ali 0,9 bodova niže od Sjeverne Makedonije (59,6).

Domen Vrijeme

Indeks za domen **Vrijeme** nije mogao biti izračunat zbog nedostatka relevantnih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu.

Domen Moć

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u domenu **Moć** je 51,2, što je za 3,8 bodova niže od prosjeka EU. U poddomenu Politička moć, Indeks BiH iznosi 40,8, u poređenju s prosjekom EU od 58,5. U poddomenu Ekonomska moć, Indeks BiH je 64,1, što je za 15,3 više od prosjeka EU (48,8). U poddomenu Društvena moć Indeks BiH je 51,3 u poređenju sa Indeksom EU od 58,2. U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana BiH ima bodove slično Sjevernoj Makedoniji (52,6), a sveukupni domen Moć više od Srbije (6,5), Crne Gore i Albanije (60,9).

Domen Zdravlje

U domenu **Zdravlje** Indeks za BiH mogao je biti izračunat za poddomene Status i Pristup zdravstvenim uslugama, ali ne i za poddomen Zdravstvene navike, te stoga nije izračunat potpuni Indeks za domen Zdravlje. BiH ostvaruje 89,8 bodova u poddomenu Status, što se poredi sa 92,1 boda EU. U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, BiH ima više bodova od Srbije (88,3) i Crne Gore (87,4) u poddomenu Status, ali manje od Albanije (91,6) i Sjeverne Makedonije (93,3). Bodovi BiH za poddomen Pristup su 97,7, što se poredi sa 98,2 EU. U ovom poddomenu BiH ostvaruje više bodova u odnosu na četiri zemlje regiona, a to su Sjeverna Makedonija (97,2), Srbija (93,1), Crna Gora (92,5) i Albanija (89,1).

Metapodaci u Aneksu objašnjavaju izvore i godine informacija koje su korištene za izračunavanje Indeksa. Podaci korišteni za izračunavanje Indeksa većinom se odnose na godine 2019, 2020. i 2021, te na 2015. godinu u slučaju podataka o zdravlju. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine sugerije moguće izvore podataka za izračunavanje preostalih indeksnih bodova za buduću izradu potpunog Indeksa rodne ravnopravnosti.

1. Uvod

Ravnopravnost žena i muškaraca fundamentalna je vrijednost Evropske unije (EU), koja je garantovana sporazumima EU i Poveljom EU o temeljnim pravima. Rodna ravnopravnost potrebna je za ekonomski rast i društveni razvoj u svakoj zemlji. Ustav Bosne i Hercegovine garantuje rodnu ravnopravnost i uživanje prava i sloboda svim osobama u zemlji bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući spol¹. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH² propisuje **ravnopravnost u svim oblastima života, uključujući obrazovanje, zaposlenje, rad i pristup resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj brizi, kulturi, sportu, javnom životu i medijima.**

EU ima suštinsku ulogu u garanciji da su načela rodne ravnopravnosti ugrađena u politike zemalja EU i da zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje nastoje ispuniti ista načela i standarde. Kako bi se izmjerio stepen rodne ravnopravnosti na nivou EU, kao i na nivou svake od zemalja članica, Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) preuzeo je zadatak da izradi kompleksan kombinovani pokazatelj, koji prikazuje multidimenzionalnu realnost rodne ravnopravnosti koja je posebno prilagođena političkom okviru EU.

Indeks rodne ravnopravnosti je, stoga, izrađen sa sljedećim ciljevima:

- ▶ Da se osigura sintetička mjera rodne ravnopravnosti koja se lako razumije i komunicira.
- ▶ Da se osigura prilagođen kompleksan pokazatelj za mjerenje rodne ravnopravnosti u EU i u njenim zemljama članicama,

- ▶ Da se osigura alat donosiocima politika u procjeni nivoa ostvarene rodne ravnopravnosti i potrebe za daljim mjerama.
- ▶ Da se osigura relevantno poređenje između različitih prioriternih domena rodne ravnopravnosti.
- ▶ Da se mjeri i poredi napredak koji se s vremenom ostvaruje u oblasti rodne ravnopravnosti.

Pored zemalja članica EU, zemlje u procesu pristupanja usvojile su pristup EIGE kako bi mjerile svoj napredak u oblasti rodne ravnopravnosti u različitim domenima i kako bi unaprijedile svoje politike u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u pojedinačnim oblastima: rad, novac, znanje, vrijeme, moć i zdravlje. Zemlje Zapadnog Balkana – Srbija,³ Crna Gora,⁴ Sjeverna Makedonija⁵ i Albanija,⁶ – izradile su i objavile jedan ili više izvještaja o Indeksu rodne ravnopravnosti. Ovi izvještaji poslužili su kao model za izradu Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine. Pored toga, BiH je imala koristi od razmjene informacija s institucijama zemalja Zapadnog Balkana pri izradi Indeksa rodne ravnopravnosti.

Ovaj izvještaj predstavlja prvi pokušaj Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (ARSBiH) da izračunaju Indeks rodne ravnopravnosti. Ove napore podržao je EIGE u

¹ član II.4 Ustava BiH, dostupno na: <https://bit.ly/3c7PPbu>.

² Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (*Službeni glasnik BiH* broj: 16/03, 102/09 i 32/10).

³ Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2016. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3yY9tzv>), Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2018. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3uixcBJ>) i Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Srbiju za 2021. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3AJsvBA>).

⁴ Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru za 2021. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3ytaRsy>).

⁵ Indeks rodne ravnopravnosti za Sjevernu Makedoniju za 2019. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3lxSihV>.

⁶ Indeks rodne ravnopravnosti za Republiku Albaniju za 2020. godinu, dostupno na: <https://bit.ly/3lxS6J3>.

okviru projekta finansiranog iz IPA sredstava EU, sredstava za izgradnju kapaciteta zemalja kandidatkinja za članstvo u EU i potencijalnih kandidatkinja u cilju mjerenja i nadzora nad uticajem politika rodne ravnopravnosti (2018-2022) i projekta „Instrument za rodnu ravnopravnost“ (GEF), koji također finansira Evropska unija, a provodi UN Women.

Metodologija EIGE predviđa izračunavanje **Indeksa rodne ravnopravnosti za šest domena: Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac**, pri čemu svaki domen ima svoje poddomene. Izvještaj predstavlja informacije za dva kompletna domena – Znanje i Moć, i dva djelimična domena – Rad i Zdravlje, od ukupno šest domena predviđenih metodologijom EIGE. Podaci korišteni za izračunavanje Indeksa u domenima i poddomenima u velikoj mjeri se odnose na 2019, 2020. i 2021. godinu, a u slučaju domena Zdravlje na 2015. godinu. S obzirom na to da izračun nije bio moguć za svih šest domena, nemoguće je predstaviti sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

1.1. Konceptualni okvir

Indeks rodne ravnopravnosti je skupni pokazatelj koji je izradio EIGE, a kojim se omogućava mjerenje kompleksnog koncepta rodne ravnopravnosti. On je ukorijenjen u rodnu perspektivu, koja odražava najvažnije oblasti politike EU, a konceptualno je oblikovan tako da se temelji na stanovištu da rodna ravnopravnost doprinosi transformaciji društva. Stoga vrijednosti Indeksa primarno odražavaju rodni jaz, a ne specifičan status žena i muškaraca pojedinačno.

Indeks prati nivo dostignuća rodne ravnopravnosti u šest ključnih domena politike rodne ravnopravnosti: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć, Zdravlje, a uključuje i dva dodatna domena: Intersektorska neravnopravnost i Nasilje nad ženama. Prvih šest domena čine srž Indeksa. Dva dodatna domena dopunjavaju srž Indeksa, ali nisu njegov sastavni dio budući da se primjenjuju samo na dio stanovništva – nasilje nad ženama se odnosi samo na ženski dio stanovništva, dok se u slučaju intersektorske neravnopravnosti mjeri rodni jaz unutar specifičnih društvenih grupa. Svaki domen sastoji se od nekoliko poddomena koji predstavljaju ključne aspekte u datim oblastima (Dijagram 1).

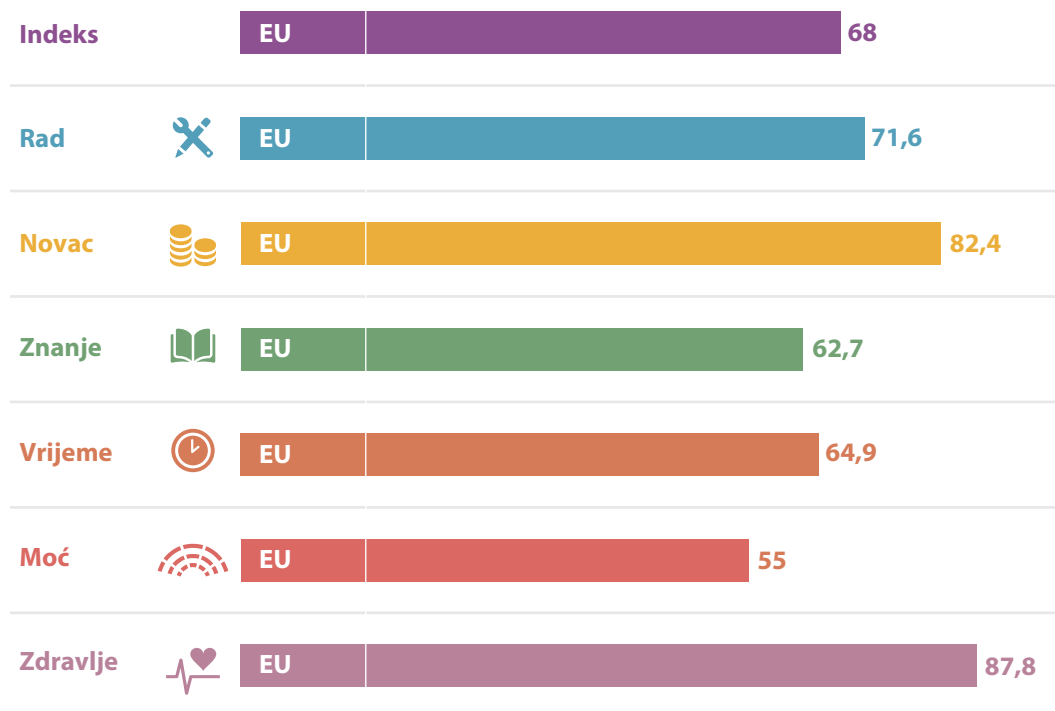
Dijagram 1. Konceptualni okvir – domeni i poddomeni Indeksa rodne ravnopravnosti

Indeks rodne ravnopravnosti se od 2013. godine redovno mjeri na nivou EU i na nivou pojedinačnih zemalja članica, a rezultati Indeksa na nivou EU pokazuju spor, ali snažan napredak u gotovo svim domenima (uz izuzetak domena Vrijeme). **Sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti je porastao sa 63,1 – koliki je bio 2013. godine, na 68 u 2021. godini.** EU je najbliža ostvarenju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlje (87,8 bodova), posebno u poddomenu Pristup zdravstvenim uslugama (98,2 bodova). Drugi po redu prema bodovima u EU je domen Novac (82,4 bodova), a najbolje ostvarenje u njegovom poddomenu je ravnopravnost žena

i muškaraca u pogledu ekonomske situacije (88,3 bodova). Rodne neravnopravnosti najviše se ističu u domenu Moć (55 bodova), posebno u poddomenu Ekonomsko donošenje odluka (48,8 bodova). Drugi najniži rezultat EU ostvaruje u domenu Znanje (62,7 bodova), gdje ima prostora za napredovanje, posebno u poddomenu Rodna segregacija (54,1 bodova)⁷. U sljedećoj tabeli vide se promjene u rezultatima Indeksa rodne ravnopravnosti ostvarene tokom godina u EU.

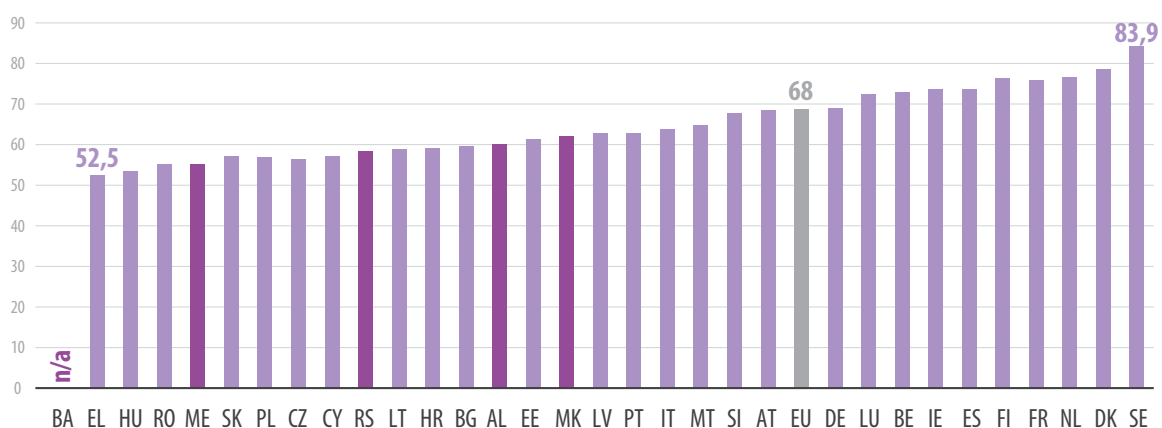
⁷ EIGE Indeks rodne ravnopravnosti 2021., dostupno na: <https://bit.ly/3P2HPqS>.

Tabela 1. Indeks rodne ravnopravnosti u EU, 2021. godine

Praćenje stepena rodne ravnopravnosti na osnovu Indeksa rodne ravnopravnosti omogućava da se uoče promjene u ključnim aspektima koje obuhvataju domeni i poddomeni, čime se stiče stav o učinku različitih politika ili posljedica nedostatka politika i mjera u određenim oblastima rodne ravnopravnosti. **Uporedni uvidi koje nudi Indeks u odnosu na EU omogućavaju zemljama koje teže priključenju EU da prate napredak u kontekstu priključenja EU.** Ovi uporedni uvidi su korisni s obzirom na to da ukazuju na domene u kojima je potreban odlučniji napredak kako bi se dostigli standardi zemalja članica EU.

Poređenje između zemalja Zapadnog Balkana na osnovu objavljenih izvještaja za četiri zemlje u regionu – Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija – korisno je s aspekta mjerenja napretka u zemljama sličnog statusa u kontekstu približavanja EU i međusobne razmjene informacija i iskustava. To može poslužiti kao činjenični osnov regionalne inicijative za promociju rodne ravnopravnosti i kao podsticaj pojedinačnim zemljama da pokažu veću političku posvećenost u ovoj oblasti.

Infografika 1. Indeks rodne ravnopravnosti za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine).

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine sadrži informacije za dva potpuna domena: domen Znanje i domen Moć, sa podacima i izračunom za poddomene Obrazovna dostignuća i Učešće, te Segregacija za domen Znanje, i za sva tri poddomena: Politička moć, Ekonomska moć i Društvena moć za domen Moć. Indeks također sadrži djelimične informacije za dva domena, Rad i Zdravlje, i njihove poddomene Status i Pristup zdravstvenim uslugama, isključujući poddomen Zdravstvene navike za domen Zdravlje, i poddomen Učešće, isključujući poddomen Segregacija i kvalitet rada za domen Rad.

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. ne sadrži informacije za domene Vrijeme i Novac ni za njihove poddomene, a razlog za to je nedostatak relevantnih istraživanja, drugih izvora podataka i podataka razvrstanih prema spolu. Zato nije moguće izračunati sveukupni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu i izvršiti poređenja sa prosjekom EU i pojedinačnim zemljama članicama, te sa zemljama koje teže priključenju EU. **Potpuna poređenja sa prosjekom EU i drugim zemljama moguća su u samo dva domena: Znanje i Moć, dok su poređenja u domenima Rad i Zdravlje moguća samo na nivou poddomena za koje su bili dostupni podaci i koji su izračunati.**

1.2. Metodološki okvir

Indeks rodne ravnopravnosti izrađen je kombinacijom pokazatelja za dimenzije rodne ravnopravnosti u jednu sažetu mjeru. Kao takav, Indeks rodne ravnopravnosti predstavlja alat koji sintezom ovu kompleksnost pretvara u mjeru jednostavnu za upotrebu i lakozatumačenje. Indeks rodne ravnopravnosti mjeri rodnu ravnopravnost na skali od 1 (potpuna neravnopravnost) do 100 (potpuna ravnopravnost) u šest ključnih domena: Rad, Novac, Znanje, Vrijeme, Moć, Zdravlje, te dva dodatna domena: Intersektorska neravnopravnost i Nasilje.

Svaki domen podijeljen je na dalje poddomene. Ovi poddomeni obuhvataju ključna pitanja u okviru relevantnih tematskih oblasti u skladu s konceptualnim okvirom. Detaljniji mjerni okvir po domenima i poddomenima s objašnjenjem nalazi se u poglavljima posvećenim svakom domenu. EIGE primjenjuje stroge kriterije za kvalitet podataka: pristupačnost, učestalost, uporedivost (u protoku vremena i prema zemljama).

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, uz podršku projekta „EU Podrška za rodnu ravnopravnost“ koji finansira EU, a provodi UN Women. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. godine izračunat je prema metodologiji koju je izradio EIGE⁸. Izračune je EIGE i provjerio. Podaci korišteni za izračunavanje bodova Indeksa dobijeni su iz 2021, 2020, 2019. i 2015. godine, zavisno od pokazatelja. Tabela sa metapodacima – definicija pokazatelja, izvori i godine na koje se odnose podaci – nalazi se u Aneksu ovog dokumenta.

⁸ Evropski institut za rodnu ravnopravnost (2017.) i posljednji metodološki okvir, dostupno na: <https://bit.ly/33wJ7SA>.

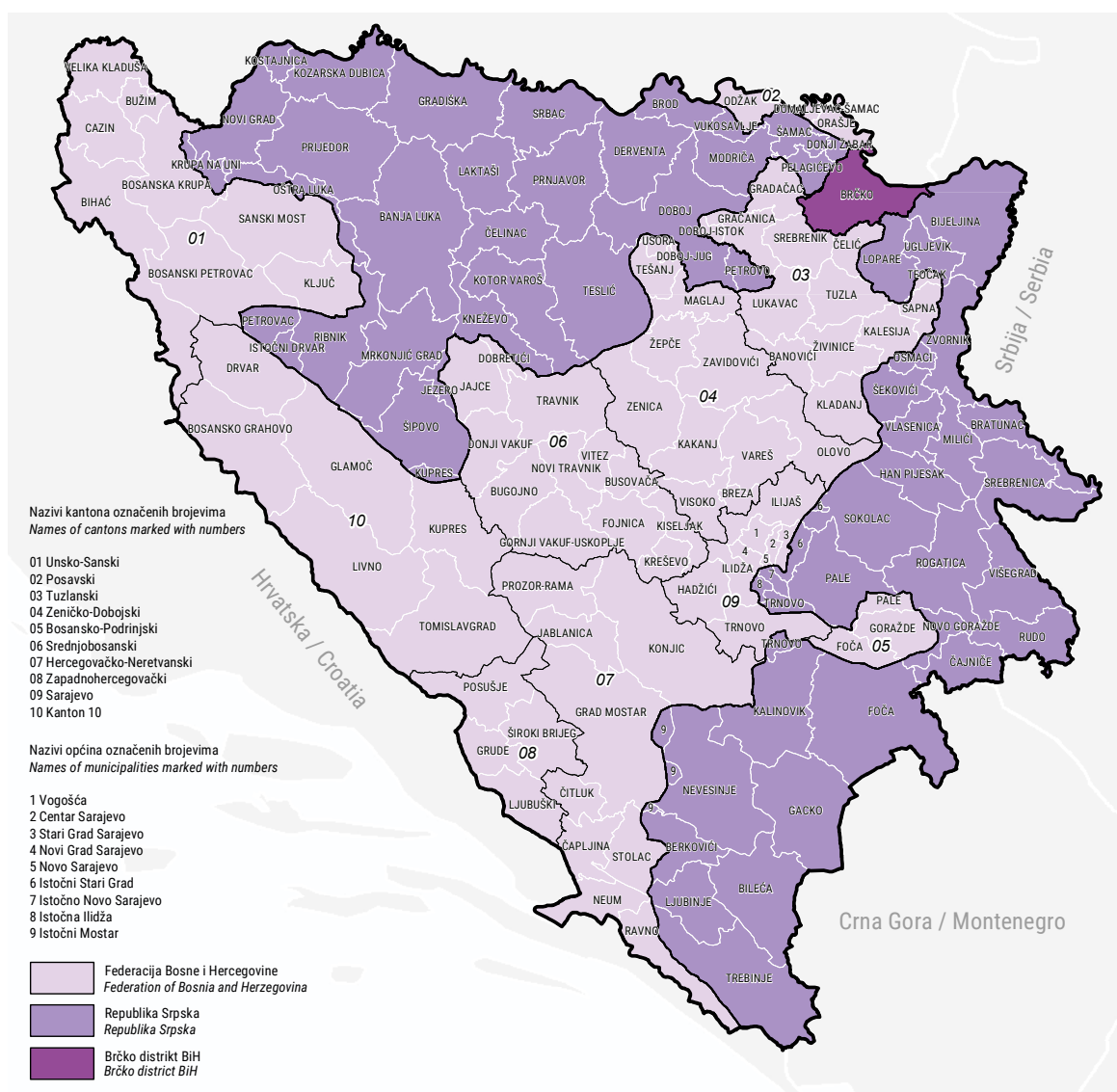
2. Kontekst zemlje – Bosna i Hercegovina

2.1. Politička organizacija i socioekonomski kontekst

Bosna i Hercegovina (BiH) je decentralizovana i etnički miješana država koja se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), te Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (BDBiH). FBiH se sastoji od 10 kantona i 79 gradova/opština. RS je u potpunosti centralizovana sa 66 gradova/opština.

Izvršna vlast na državom nivou ima ovlaštenja koja su ograničena na odbranu, vanjsku politiku, monetarnu politiku, carine, migracije i vanjsku trgovinu. Većina drugih izvršnih ovlaštenja su na entitetskom nivou i dalje su podijeljena u slučaju FBiH između entitetskog i kantonalnih nivoa.

Slika 1. Administrativna mapa Bosne i Hercegovine

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između BiH i EU potpisan je 16. juna 2008. godine i na snazi je od 2015. godine. BiH je 2016. godine podnijela zahtjev za članstvo u EU. Nakon dostavljanja odgovora na Upitnik Evropske komisije (EK), u mišljenju EK iz 2019. godine se u vezi sa zahtjevom zemlje za članstvo u EU navodi: „Bosna i Hercegovina se nalazi u ranoj fazi pripremljenosti za preuzimanje obaveza iz članstva u EU i treba da u značajnoj mjeri unaprijedi proces usaglašavanja sa *acquis communautaire* EU te da provodi i primjenjuje relevantno zakonodavstvo”.⁹

Kako se navodi u Mišljenju EK iz 2019. godine: „U periodu od 2015. do 2018. godine Bosna i Hercegovina je radila na ambicioznoj **“reformskoj agendi”**, usmjerenoj na povrat ekonomskog rasta i prilika za zapošljavanje. Iako još uvijek postoje značajni izazovi, preduzete reforme doprinijele su poboljšanju ekonomskih pokazatelja i makroekonomske situacije, uključujući izbalansirane javne finansije i stabilan ekonomski rast”¹⁰.

Ipak, 2021. godine EK primjećuje da je BiH ostvarila ograničen napredak i da se još nalazi u ranoj fazi uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije.¹¹

Dok je u **periodu 2015-2019. godina** relativno povoljno vanjsko okruženje potpomoglo ostvarenju prosječnog ekonomskog rasta od 3,5%, produktivnost je u 2020. godini pala za oko 4,5%. Ekonomska situacija u BiH pokazala je usporavanje i negativne makroekonomske trendove čak i prije perioda pandemije. Međutim, pandemija koronavirusa bila je okidač za ekonomsku krizu u BiH, kao i u ostatku Evrope, što je dalje bilo pogoršano restrikcijama u toku pandemije.¹²

Prema Izvještaju o Popisu stanovništva iz 2013. godine, ukupan **broj stanovnika Bosne i Hercegovine bio je 3.531.159**, od kojih su 1.798.889 žene (50,9%) i 1.732.270 (49,1%)

muškarci. Prema tom izvještaju, broj stanovnika u FBiH bio je 2.210.220, u RS 1.228.423 i u BDBiH 83.516.¹³ Prema izvještaju RS o Popisu stanovništva, **broj stanovnika u RS je bio 1.170.342** (od čega 571.812 muškaraca – 48,85% i 598.812 – 51,15% žena).¹⁴ Prema podacima istog popisa stanovništva BiH iz 2013. godine, najveća stopa muškaraca zabilježena je u **starosnoj grupi od 0 do 19 godina**, gdje na **100 žena** dolazi oko 106 muškaraca. Stopa muškaraca opada u starijim starosnim grupama, pa tako pada na **57 muškaraca na 100 žena u starosnoj grupi 80+**.¹⁵

Bosna i Hercegovina od 2009. godine doživljava negativnu prirodnu promjenu.¹⁶

Prema podacima Svjetske banke iz 2020. godine, godišnji rast stanovništva je –0,6%.¹⁷ Prema Rodnom profilu zemlje za 2021. godinu,¹⁸ ključni sociodemografski pokazatelji uopšteno su bili zabrinjavajući i prije krize izazvane pandemijom, posebno kad se radi o statusu žena i mladih. Stanovništvo BiH stari i smanjuje se u demografskom smislu. Iako su stope nataliteta slične stopama nataliteta u EU, smanjenje broja stanovnika uzrokovano je kontinuiranom i sve većom stopom emigracije. Podaci pokazuju da od 2014. godine postoji promjena koja se odnosi na odliv cjelokupnih (i mlađih) porodica, koje odlaze kako bi svoju budućnost gradile u drugim zemljama.¹⁹

Stopa nezaposlenosti u BiH je 2020. godine iznosila 15,9%,²⁰ a 2021. godine 17,4%.²¹ U FBiH žene su činile 58,14% nezaposlenih na kraju 2021. godine,²² dok je ovaj postotak u RS iznosio 53,08% u istom periodu.²³

13 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016.)

14 Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2017.)

15 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

16 Idem.

17 Dostupno na: <https://bit.ly/3c7XqXm>

18 UN WOMEN (2021.)

19 UNDP (2020a)

20 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2020.)

21 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, dostupno na <https://bit.ly/3Pjz8bs>

22 Zavod za statistiku FBiH (2022.)

23 Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2022.)

9 Evropska komisija (2019.)

10 Idem, str. 4

11 Evropska komisija (2021.)

12 UNDP (2020.)

Postotak radno sposobnog stanovništva u BiH (starosne dobi između 15 i 64 godine) u 2021. godini iznosio je 79,9%.²⁴

Prema posljednjoj anketi o potrošnji domaćinstava koja je provedena 2015. godine, u Bosni i Hercegovini bilo je 170.619 domaćinstava čiji članovi žive u siromaštvu, od čega 104.666 domaćinstava u FBiH, 62.501 u RS i preostalih 3.452 u BDBiH. Ukupno 16,9% stanovništva živjelo je ispod nacionalne granice siromaštva.²⁵ Ova stopa je u RS iznosila 16,4%, dok je u FBiH bila 17,1%, a u BDBiH 17,6%. Opšta stopa siromaštva progresivno se smanjuje od 2007. godine, kada je iznosila 18,2%. **Nezaposlenost je značajna, ali ne i jedina determinanta rizika od siromaštva i isključenosti.** Stopa siromaštva je daleko veća u domaćinstvima koja vode osobe starije od 65 godina, osobe koje nemaju obrazovanje, osobe koje su nezaposlene ili nisu u stanju raditi.²⁶ BiH se, međutim, ne suočava s izazovom pothranjenosti stanovništva.²⁷

Skoro sve stambene jedinice u zemlji imaju priključak na električnu energiju i vodosnabdijevanje.²⁸ Samo 2,8% domaćinstava u BiH živi u iznajmljenim domovima.²⁹ Potreba za poboljšanjem opšte transportne infrastrukture u zemlji je vrlo velika.³⁰ Kada se radi o pristupu informacionoj i komunikacionoj tehnologiji (IKT), 62,2% domaćinstava ima pristup računaru, a 72,8% domaćinstava ima pristup Internetu.³¹

Prema posljednjim podacima o finansijskom stanju u zdravstvu na državnom nivou, ukupni rashodi za zdravstvo 2020. godine u BiH iznosili su 3,384 miliona KM, od čega su 71% bili javni i 29% privatni rashodi. Godine 2020. udio potrošnje za zdravstvo u BDP-u BiH iznosio je 10%. Iste godine 60,5% ukupne potrošnje za

zdravstvo u BiH potrošeno je za usluge liječenja i rehabilitacije, a 27,5% sredstava potrošeno na lijekove i medicinske proizvode. Samo 2% ukupnog zdravstvenog fonda je 2020. godine potrošeno na prevenciju i podizanje svijesti, imunizaciju, na rano otkrivanje bolesti, praćenje statusa zdravlja stanovništva, epidemiološko praćenje i kontrolu rizika bolesti, te na programe reakcija na katastrofa.³²

2.2. Okvir politika za rodnu ravnopravnost i institucionalni okvir

The BiH Constitution integrates the key Ustav Bosne i Hercegovine sadrži ključne međunarodne standarde u vezi s ljudskim pravima i ravnopravnošću spolova, prvenstveno Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine, koja se direktno primjenjuje u BiH. Nadalje, BiH je potpisnica i drugih međunarodnih pravnih akata i dokumenata, uključujući, između ostalih međunarodnih ugovora i sporazuma, Pekinšku deklaraciju sa Platformom za djelovanje iz 1995. godine, **Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (UNSCR 1325)** iz 2000. godine, UN-ovu Konvenciju protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine, kao i ukupno 83 konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR) i jedan protokol, od čega je na snazi³³ njih 65. BiH je među prvim zemljama u Evropi koje su ratifikovale Konvenciju Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja iz 2013. godine.

Ustav BiH u Članu II.4 navodi: „Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom

²⁴ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b)

²⁵ Agencija za statistiku BiH (2015.)

²⁶ Idem.

²⁷ Dobrovoljni nacionalni pregled (2019.)

²⁸ Idem.

²⁹ Idem.

³⁰ Idem.

³¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021.)

³² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a)

³³ Pregled ratifikacija, dostupno na: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

manjinom, imovina, rođenje ili drugi status”.³⁴

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH usvojen je 2003. godine, a izmijenjen 2009. godine, dok je prečišćeni tekst Zakona objavljen 2010. godine.³⁵ Taj zakon se konkretno odnosi na rodnu ravnopravnost u obrazovanju, zaposlenju, radu i pristupu resursima, socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj brizi, kulturi i sportu, javnom životu i medijima. On također daje regulatorni okvir za uloge i funkcionisanje institucionalnih gender mehanizama u provedbi zakona i njegovom nadzoru. **Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada postotak manje zastupljenog spola iznosi najmanje 40%,** i ovo se pravilo primjenjuje na sva tijela u javnom sektoru u BiH, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili opštine. Ova obaveza postoji i za sve ovlaštene predlagače prilikom izbora predstavnika/ca i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH definiše rodno zasnovanu diskriminaciju i zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola i seksualne orijentacije u svim oblastima života. U tom kontekstu se različite vrste rodno zasnovanog nasilja (RZN) smatraju oblikom diskriminacije i kršenjem ljudskih prava. Ovo dalje dopunjava Zakon o zabrani diskriminacije,³⁶ koji definiše neposrednu i posrednu diskriminaciju na svim osnovama, uključujući na osnovu roda i seksualne orijentacije, rodnog identiteta i seksualnih karakteristika, kao i ono što ne predstavlja diskriminaciju. Ovaj zakon također propisuje sistem zaštite od diskriminacije u svim oblastima života, uključujući rad i zaposlenje, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, pravosuđe

i administraciju, stambena pitanja, javno informisanje, obrazovanje, sport, kulturu, nauku i ekonomiju. Nadalje, ovaj zakon zabranjuje seksualno uznemiravanje i svaki drugi oblik uznemiravanja, mobing, segregaciju i podsticanje na diskriminaciju. Odbor za CEDAW pozdravio je izmjene Zakona o zabrani diskriminacije, kojem su dodati starost, invalidnost i seksualna orijentacija kao zabranjene osnove za diskriminaciju, kao i revidirana definicija seksualnog uznemiravanja.³⁷

Gender akcioni plan za BiH (GAPBiH) ključni je dokument srednjoročne javne politike koji usvaja Vijeće ministara BiH u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Prema ovom zakonu, Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH nadležna je za iniciranje i koordinaciju izrade Gender akcionog plana u saradnji sa entitetskim gender centrima i za praćenje njegove provedbe i koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim tijelima u procesu provedbe. **Cilj Gender akcionog plana je da pruži smjernice ministarstvima i drugim institucijama za uključivanje rodno osviještenih principa u njihov rad u skladu sa Zakonom o jednakosti spolova.** Od institucija u BiH na svim nivoima vlasti očekuje se da usvoje operativne planove u skladu sa GAPBiH.³⁸ Gender akcioni plan izrađen je i proveden u periodu od 2006. do 2011. godine, zatim od 2013. do 2017., kao i od 2018. do 2022. godine.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH je, u saradnji s drugim institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova i drugim partnerima, također izradila i provela **Okvirnu strategiju za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja (2015-2018.)** i od 2010. godine zaredom tri akciona plana za provedbu Rezolucije UNSCR 1325. Agencija je također koordinirala izradu **Akcionog plana za ravnopravnost LGBTI osoba u BiH,** koji je u julu 2022 usvojilo Vijeće ministara BiH. Gender centar RS i Gender centar FBiH koordiniraju specifične

³⁴ Ustav BiH, dostupno na <https://bit.ly/3c7PPbu>

³⁵ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, *Službeni glasnik BiH*, br. 16/03, 102/09 i 32/10.

³⁶ Zakon o zabrani diskriminacije, *Službeni glasnik BiH* br. 59/09 i 66/16

³⁷ Odbor CEDAW (2019.)

³⁸ Agencija za ravnopravnost spolova (2018.).

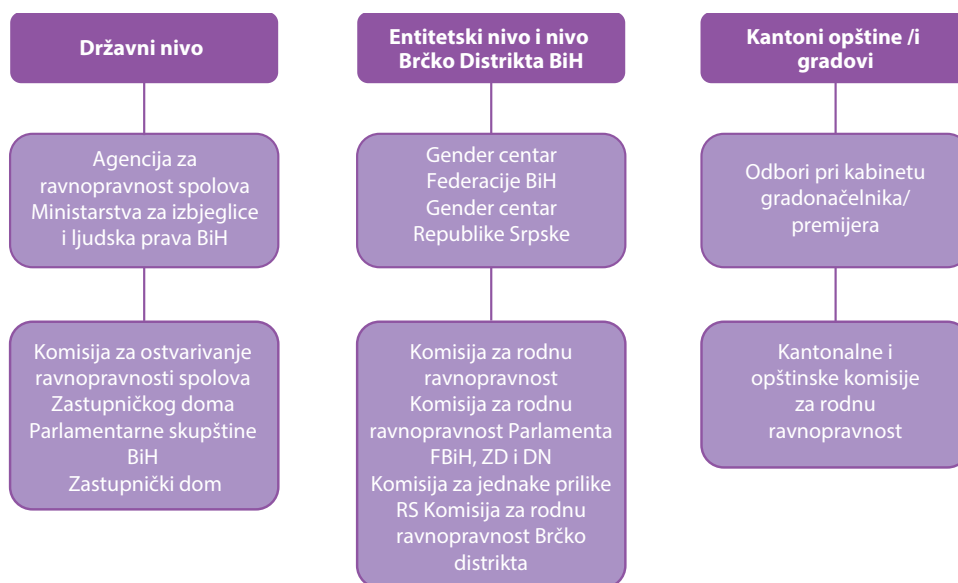
sektorske strategije i akcione planove na nivou entiteta koji se odnose na nasilje u porodici, unapređenje položaja žena u ruralnim područjima i uvođenje rodno osjetljivog budžetiranja.³⁹ Nadalje, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, više jedinica lokalne samouprave usvojilo je lokalne gender akcione planove (LGAP), kojima se na lokalnom nivou operacionalizuju prioriteti s nivoa države sadržani u Gender akcionom planu.⁴⁰

Institucionalni okvir za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini uključuje Agenciju za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH, te Gender centar FBiH i Gender centar RS kao ključne institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova u izvršnoj vlasti. Njihovi mandati su slični, ali u velikoj mjeri zavise od podjele nadležnosti između državnog i entitetskih nivoa.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPI BiH vrši funkcije vezane za ravnopravnost spolova u stvarima za koja je nadležan državni nivo, kao što su izbori i političke stranke, odbrana, izvještavanje tijela međunarodnih odbora i slično, te koordinira izradu i provedbu GAPBiH i Finansijskog instrumenta za GAPBiH (FIGAP). Entitetski gender centri fokusiraju se na uključivanje rodno osviještenih politika u oblasti koje su u nadležnosti entiteta i uključuju, između ostalog, obrazovanje, rad, poljoprivredu, unutrašnje poslove, zaštitu od porodičnog nasilja, a u saradnji s nižim nivoima vlasti. U zakonodavnoj vlasti najvažniji institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, odbori za ravnopravnost spolova/jednake prilike u entitetskim parlamentima i Skupštini BDBiH, kao i komisije za ravnopravnost spolova u kantonalnim i opštinskim skupštinama/vijećima.

39 UN Women (2021a).

40 Idem.

Dijagram 2. Gender institucionalni mehanizmi u BiH

U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, sve vladine politike i propisi treba da se podnose gender institucionalnim mehanizmima na uvid i komentare u pogledu uvrštavanja rodne perspektive. Iz tog razloga Agencija za ravnopravnost spolova i Gender centri kontinuirano daju mišljenja o prijedlozima pravnih i drugih akata, te daju preporuke za usklađivanje propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i drugim pravnim standardima rodne ravnopravnosti.⁴¹

BiH je 2005. godine inicirala regionalnu saradnju u oblasti ravnopravnosti spolova potpisivanjem **Deklaracije o saradnji institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova Zapadnog Balkana** (Sarajevska deklaracija), koju su potpisali predstavnici Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Crne Gore i Srbije, dok se druge zainteresirane zemlje iz regije također mogu pridružiti.⁴² U Deklaraciji se ističe Program o ženama, miru i sigurnosti, zatim ekonomsko osnaživanje žena i provedba Istanbulske konvencije. Prema EIGE,

41 Šesti CEDAW izvještaj BiH (2017.).

42 EIGE regionalna mreža gender institucionalnih mehanizama, dostupno na <https://bit.ly/3AMirBt>

Regionalni koordinacijski odbor predstavlja mjerodavan mehanizam koji okuplja relevantne predstavnike i pokazuje potencijal za buduće djelovanje.⁴³

Nepostojanje lako dostupnih podataka razvrstanih prema spolu u svim oblastima ozbiljna je prepreka za praćenje provedbe i učinaka politika ravnopravnosti spolova. Određena količina zvaničnih statističkih podataka razvrstanih prema spolu je dostupna, posebno u oblasti demografije, zapošljavanja, usluga socijalne zaštite i obrazovanja, s obzirom na to da statističke institucije u BiH redovno prikupljaju i objavljuju ovakve podatke. Međutim, podaci koji se odnose na Rome, na osobe s invaliditetom i druge marginalizovane i teško dostupne grupe u kontekstu ravnopravnosti spolova općenito nisu dostupni. Agencija za ravnopravnost spolova BiH/MLJPIBiH je institucijama izdala preporuke za prikupljanje rodno osjetljivih podataka.⁴⁴

43 Idem.

44 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2019.)

3. Indeks rodne ravnopravnosti – Bosna i Hercegovina

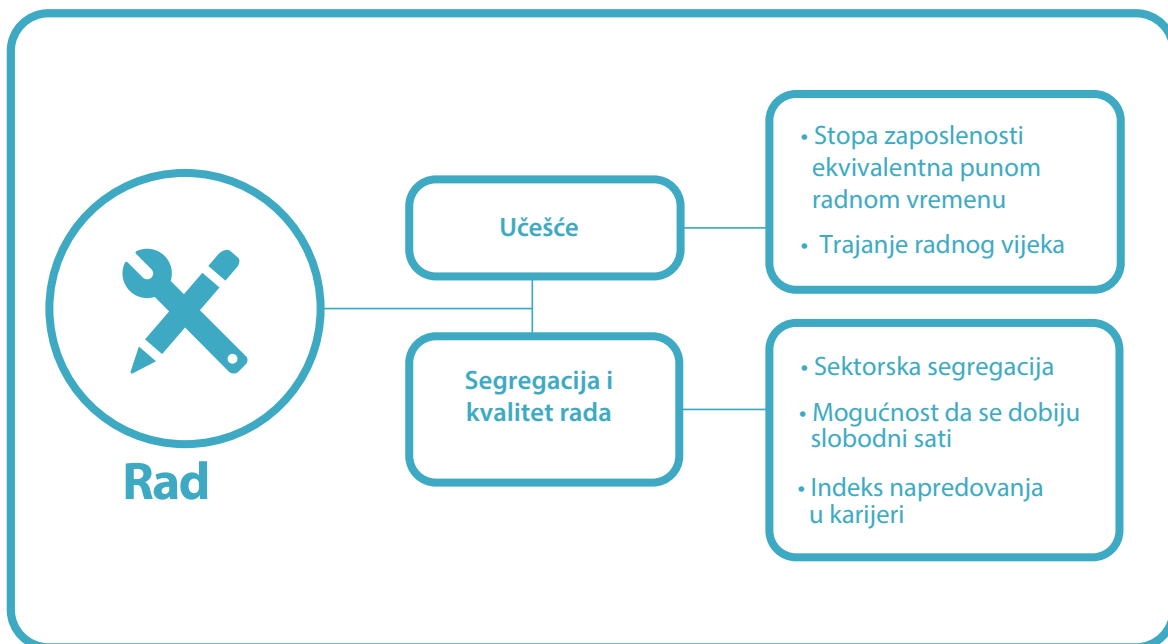
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine uložile su napore zajedno sa EIGE – uz podršku projekta „EU Podrška za rodnu ravnopravnost“ koji finansira EU, a provodi UN Women – kako bi se izradio Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u skladu sa metodologijom EIGE, uzimajući u obzir dostupne podatke u BiH. Rezultat tih napora je izračunavanje potpunih bodova Indeksa za domen Znanje i domen Moć i djelimičnih bodova Indeksa za domen Rad (poddomen Učešće) i

domen Zdravlje (poddomeni Status i Pristup zdravstvenim uslugama).

Potpuni bodovi Indeksa nisu mogli biti izračunati za domen Rad i domen Zdravlje, dok za domen Vrijeme i domen Novac vrijednost Indeksa uopšte nije izračunata. Zbog toga nije bilo moguće izračunati potpuni Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu, dok su poređenja prosjeka EU-27 sa zemljama članicama EU i zemljama Zapadnog Balkana bila samo djelimično izvodljiva.

3.1. Domen Rad

Dijagram 3. Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Rad sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

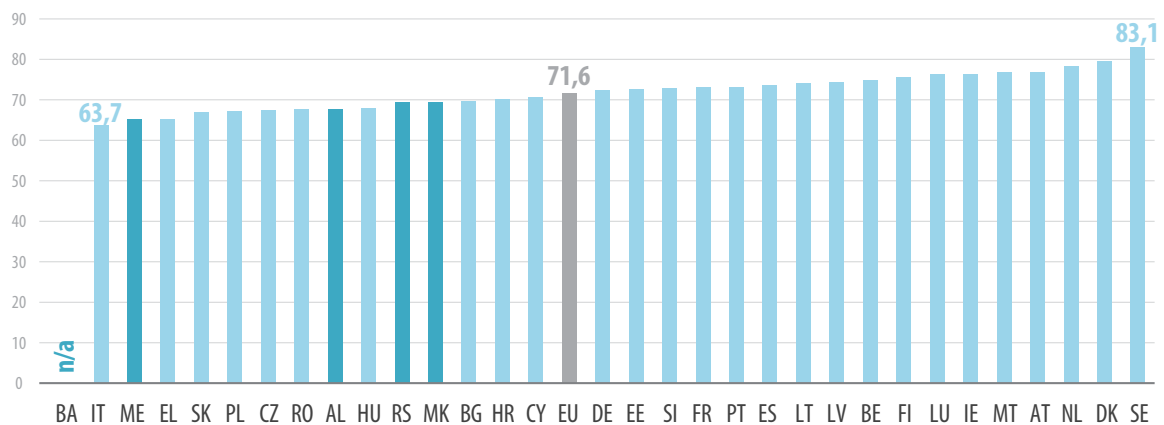

Vrijednosti Indeksa

U domenu Rad, Indeksom rodne ravnopravnosti mjeri se pristup žena i muškaraca tržištu rada, te da li jednako rade na kvalitetnim oblicima poslova i radnih uslova. Domen Rad sadrži dva poddomena: Učešće i segregacija na tržištu rada i Kvalitet zaposlenja. Učešće se odnosi na nivo zaposlenosti i rodni jaz u zaposlenju žena i muškaraca, ukazujući na njihove prilike da pristupe radnom mjestu ili poslu. Ovaj poddomen kombinuje dva pokazatelja: puno radno vrijeme ekvivalentno za stanovništvo starosne dobi 15 i više godina i trajanje radnog vijeka za stanovništvo starosne dobi od 15 i više godina.

Rodna segregacija i kvalitet rada elementi su drugog poddomena. Segregacija se odnosi na horizontalnu i vertikalnu distribuciju zaposlenih žena i muškaraca po različitim sektorima, zanimanjima i mjestima donosilaca odluka. **Koncentracija žena i muškaraca u nekim sektorima ekonomije ili profesije ukazuje na horizontalnu rodnu segregaciju**, dok zastupljenost na upravljačkim pozicijama ukazuje na vertikalnu segregaciju. Sektorska segregacija mjeri se učešćem žena i muškaraca u sektorima obrazovanja, zdravlja i socijalnog rada. Kvalitet rada se mjeri na osnovu fleksibilnog radnog vremena i izgleda u karijeri.

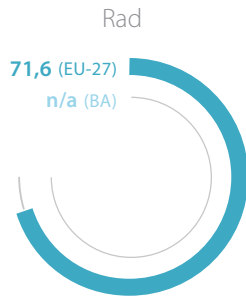
Infografika 2. Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Rad za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine)

Za Bosnu i Hercegovinu izračunati su samo bodovi za poddomen Učešće. **U poddomenu Učešće BiH ostvaruje 62,8 bodova, dok prosjek EU iznosi 81,3.** Bodovi BiH su za 33,1 boda niži od najbolje pozicionirane Švedske sa 95,9 bodova,

a za 6,3 boda niže od najniže pozicionirane Italije sa 69,1. bodova, čime se BiH nalazi na najnižem mjestu u poređenju sa zemljama EU i zemljama Zapadnog Balkana.

Dijagram 4. Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Rad za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, u poddomenu Učešće **BiH ima manje bodova od Sjeverne Makedonije (68,2), Crne Gore (75,2), Srbije (77) i Albanije (78,3).**

Dijagram 5. Indeks rodne ravnopravnosti u poddomenu Učešće za Bosnu i Hercegovinu (2022, podaci iz 2020. godine) i poddomenu Segregacija i kvalitet rada za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

Druge statističke informacije za BiH

Postoje značajne razlike u aktivnosti i zaposlenju između žena i muškaraca u BiH. Stopa ženske aktivnosti iznosi 36,8%, za razliku od stope za muškarce, koja iznosi 59,7%. Žene čine 37,1% zaposlenih osoba i 49,6% nezaposlenih na nivou BiH prema anketi iz 2021. godine o radnoj snazi. Stopa zaposlenosti žena je niža za 22,4% od stope zaposlenosti muškaraca. Nadalje, stopa nezaposlenosti za žene iznosi 22%, što je za 7,6% više od stope za muškarce. Najveća stopa nezaposlenosti od 44,5% se odnosi na žene iz starosne grupe od 15 do 24 godine, što je za 10 posto više od stope nezaposlenosti muškaraca iste starosne dobi.⁴⁵ Kako navodi MOR, udio nezvaničnog zaposlenja u ukupnoj zaposlenosti se procjenjuje na 30,5% (**30,9% za muškarce i 29,8% za žene**).⁴⁶

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Rad

U odnosu na promociju rodne ravnopravnosti u domenu Rad, zakonodavstvo o rodnoj ravnopravnosti, nediskriminaciji i radu sadrži odredbe o rodnoj ravnopravnosti i zabrani rodno zasnovane diskriminacije, uključujući diskriminaciju na osnovu spola, seksualne orijentacije, bračnog statusa, trudnoće, starosne dobi i invaliditeta i po drugim osnovama, u zaposlenju, radnim odnosima, obrazovanju, programima obuke i profesionalnim kvalifikacijama te članstvu u profesionalnim udruženjima.

Zakonodavstvo zabranjuje neposrednu i posrednu diskriminaciju, uznemiravanje, rodno zasnovano nasilje i mobing, te propisuje sudsku zaštitu. Međutim, žene su i dalje u znatno manjoj mjeri zastupljene na tržištu rada, kako se navodi u **Rodnom profilu BiH za 2021. godinu, niža stopa zaposlenosti i aktivnosti žena direktna je posljedica pretpostavljenih uloga žena kao primarnih starateljica djece i starijih**, što

⁴⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b).

⁴⁶ MOR, Pregled neformalne ekonomije BiH, dostupno na: <https://bit.ly/3yC7jUK>

je proizvod duboko ukorijenjenih društvenih stereotipa i nejednake raspodjele porodičnih obaveza između žena i muškaraca.⁴⁷ Ovaj dokument također navodi da postoje pojedinačne aktivne mjere za zapošljavanje i ekonomsko jačanje žena širom Bosne i Hercegovine, ali učinak aktivnih mjera nije na sistematski način evidentiran niti se pažljivo pratio njihov uticaj. Nadalje, pitanje nezaposlenosti žena ne rješava se na dosljedan način kroz ekonomske politike.

Kako navodi GAPBiH, oblast rada, zapošljavanja i pristupa resursima izuzetno je složena kad se radi o ravnopravnosti spolova, jer podrazumijeva oblast tržišne ekonomije i ekonomije brige, formalnu i neformalnu sferu ekonomije te multidimenzionalne aspekte pristupa različitim ekonomskim i društvenim resursima koji proističu iz rada kao svakodnevnih društvenih aktivnosti.

Jednake mogućnosti na tržištu rada i u ekonomskom životu, ekonomska nezavisnost i mogućnost donošenja odluka unutar ekonomskih struktura od vitalnog su značaja za ostvarenje ravnopravnosti spolova.⁴⁸

GAPBiH, stoga, predviđa izvjestan broj mjera za podsticanje zaposlenja žena, uključujući ali ne ograničavajući se na provedbu rodne analize relevantnih politika i programa u vezi sa tržištem rada, zaposlenja i pristupa ekonomskim resursima kako bi se identifikovali nedostaci, prednosti, stvarne potrebe i prilike koje se odnose na rodnu ravnopravnost na osnovu redovnog prikupljanja, analize i objave podataka razvrstanih prema spolu.

GAPBiH također predviđa izradu i provedbu programa za eliminaciju rodno zasnovane diskriminacije u radu, zaposlenju i pristupu ekonomskim resursima, uključujući programe obuke za žene s ciljem izgradnje njihovih kapaciteta za potragu, odabir i dobijanje adekvatnog posla, uključujući prekvalifikaciju, samozaposlenje i preduzetništvo.

Istraživanje Agencije za ravnopravnost spolova BiH o uticaju rodno zasnovane podjele porodičnih obaveza i obaveza u domaćinstvu pokazalo je da u 93,8% partnerstava sve rutinske obaveze u domaćinstvu obavljaju žene, dok veća ravnoteža postoji u slučaju brige za djecu i povremenih obaveza u domaćinstvu.⁴⁹ GAPBiH prepoznaje potrebu za unapređenjem mjera kako bi se uskladio profesionalni i privatni život, zaštitila prava po osnovu porodijskog odnosno roditeljskog odsustva, obezbijedilo plaćeno porodijsko odnosno roditeljsko odsustvo, kao i za posebnim mjerama koje olakšavaju zaposlenima usklađivanje profesionalnih i porodičnih obaveza.

Prijedlog Strategije zapošljavanja u FBiH 2021-2027.⁵⁰ prepoznaje žene kao značajan dio neaktivnog stanovništva i predviđa izvjestan broj aktivnih mjera za zapošljavanje, dok u isto vrijeme primjećuje slabu koordinaciju između aktivnih (obrazovanje odraslih, podsticaji ili druge stimulacije za zapošljavanje) i pasivnih politika zapošljavanja (društvena korist), kao i nedostatak strategije za radnu aktivaciju žena koje su neaktivne zbog staranja o djeci. **Iz tog razloga ova strategija zapošljavanja postavlja cilj da 10% žena sa evidencije nezaposlenih u isto vrijeme prima dječiji dodatak.**

Akcioni plan zapošljavanja RS za 2022. godinu⁵¹ izdvaja različite kategorije žena (na primjer žene koje su žrtve nasilja) kao posebne ciljne grupe za aktivne mjere zapošljavanja. Omladinske politike i politike za unapređenje statusa Roma, kao i politike socijalne inkluzije u BiH također se fokusiraju na povećanje zaposlenja, iako ne preciziraju uvijek žene kao ciljnu grupu.

Program ekonomske reforme za BiH 2022-2024. postavlja prioritet da poveća zaposlenost posebno mladih, žena i drugih ranjivih grupa.⁵²

47 UN Women (2021.)

48 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2018.)

49 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020.)

50 Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (2021.)

51 Zavod za zapošljavanje Republike Srpske (2022.)

52 Direkcija za ekonomsko planiranje (2022.)

Program predviđa provedbu zakonodavstva u domenu rada, sigurnosti na poslu i zapošljavanja te strateških dokumenata i projekata u domenu zapošljavanja, pa se može očekivati pozitivan uticaj na povećanje zaposlenosti i smanjenje visoke stope nezaposlenosti i neaktivnosti, posebno među mladima, ženama i dugoročno nezaposlenima kao i najranjivijim kategorijama na tržištu rada, promovišući kvalitetno zapošljavanje s ciljem postizanja jednakih prilika u pristupu tržištu rada i ujednačenijih radnih uslova.

Program ekonomske reforme također kao prioritet postavlja jačanje podrške preduzetništvu, s predviđenim uticajem na rodnu ravnopravnost.

Dvije specifične javne politike usmjerene su na žensko preduzetništvo u BiH: to su Akcioni plan FBiH za razvoj ženskog preduzetništva (2018-2020.)⁵³ i Strategija RS za razvoj ženskog preduzetništva (2019-2023.).⁵⁴

Akcioni plan FBiH postavlja kao prioritet mjere za pružanje systemske podrške razvoju ženskog poduzetništva, poboljšanje analitičke baze za nadzor i podsticanje ženskog preduzetništva te jačanje promocije i uvezivanje preduzetnica. Strategija RS predviđa mjere za osnaživanje konkurentnosti poslovnih aktivnosti koje su pokrenule i koje vode preduzetnice, poboljšanje pristupa i privlačnosti preduzetništva i poslovanja za žene, te pružanje dodatne podrške posebnim oblastima ženskog preduzetništva.

Strategija razvoja FBiH (2021-2027.)⁵⁵ prepoznaje obeshrabrenost žena kad je u pitanje traženje posla i fokusira se na neaktivne žene (posebno one nedovoljno obrazovane, žene starije od 50 godina i one koje žive i rade u ruralnim područjima).

Strategija RS za razvoj poljoprivrednih i ruralnih područja 2021-2027.⁵⁶ prepoznaje ulogu žena u ruralnim područjima i ruralnoj ekonomiji. Naglašeno je da su žene važan faktor i podrška ruralnom razvoju, te da je potrebno ukloniti barijere u pristupu podsticajima kao i barijere u pristupu infrastrukturi. Strategija također predviđa programe podrške za zaposlenje i samozaposlenje žena u ruralnim područjima.

53 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018.)

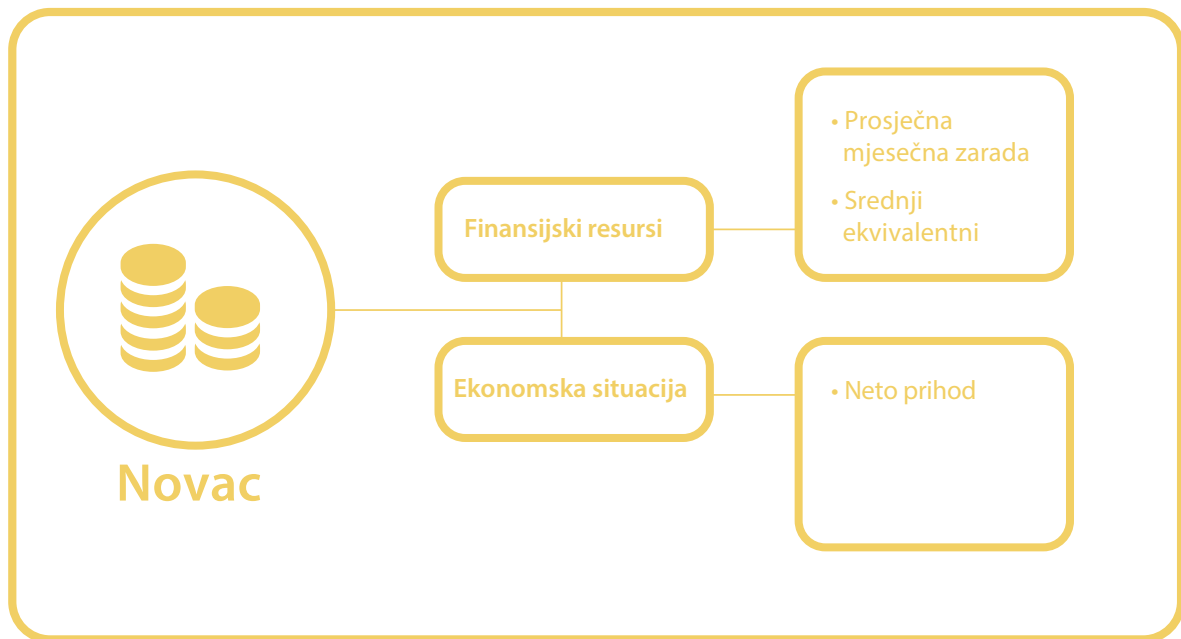
54 Vlada Republike Srpske (2019.)

55 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020.)

56 Vlada Republike Srpske / Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (2021.)

3.2. Domen Novac

Dijagram 6. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Novac sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

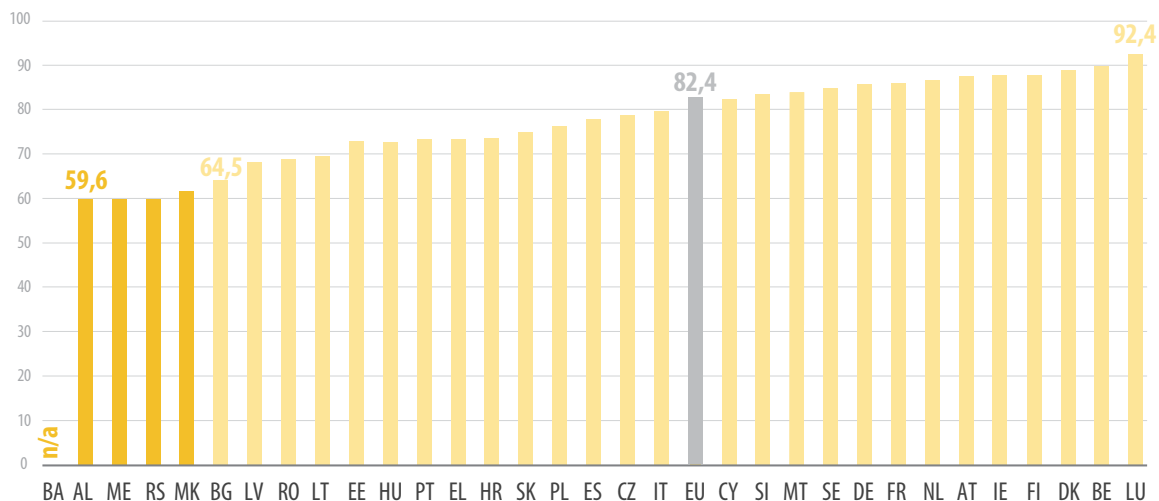

Rodne neravnopravnosti u pristupu finansijskim resursima i ekonomska situacija u kojoj žive žene i muškarci mjere se u domenu Novac. Poddomen Finansijski resursi sadrži podatke o mjesečnim zaradama žena i muškaraca koji se mjere sa dva pokazatelja. Prvi pokazatelj predstavlja mjesečnu zaradu po osnovu rada, a drugi pokazatelj predstavlja srednji ekvivalentni neto dohodak koji pored zarada na osnovu plaćenog rada obuhvata penzije, socijalna davanja kao i svaki drugi izvor prihoda. **Poddomen Ekonomska situacija mjeri izloženost žena i muškaraca riziku od siromaštva i raspodjelu dohotka između žena i muškaraca.** Pokazatelji sadržani u ovoj komponenti Indeksa mjere udio stanovništva koje

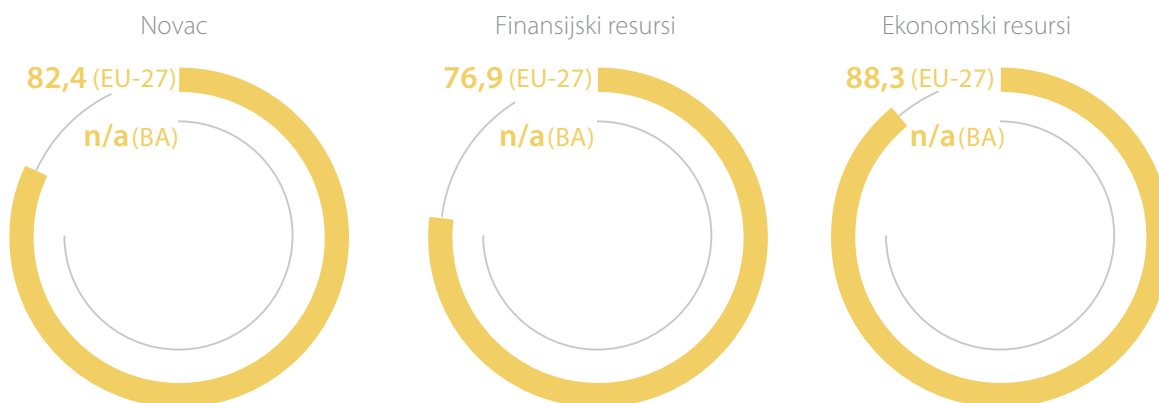
nije u riziku od siromaštva (čiji je dohodak iznad ili na nivou 60 posto mediane dohotka u zemlji) i udio najniže i najviše zarade razvrstane prema spolu.

Vrijednost Indeksa EU-27 za domen Novac iznosi 82,4, dok najbolju vrijednost ima Luksemburg 92,4, a najnižu Albanija 59,6. U poddomenu Finansijski resursi EU-27 vrijednost je 76,8 – u poređenju s najboljom vrijednošću 98 koju ostvaruje Luksemburg, i najnižom vrijednošću 54,6 koju ostvaruje Bugarska. U poddomenu Ekonomska situacija vrijednost EU-27 iznosi 88,3, u poređenju s najvišom vrijednošću 98,2 koju ostvaruje Slovačka, i najnižom vrijednošću 76,1 koju ostvaruje Bugarska.

Infografika 3. Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Novac za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine)

Dijagram 7. Indeks rodne ravnopravnosti u domenu Novac i poddomenima Finansijski resursi i Ekonomski resursi za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

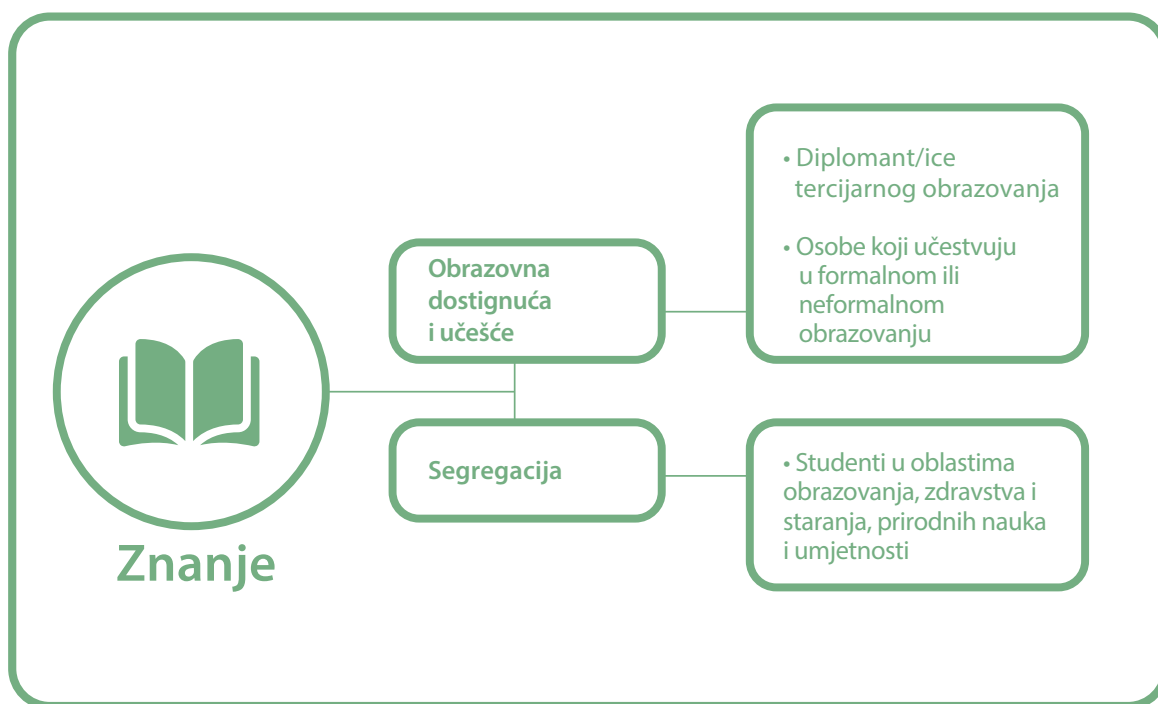

Podaci u domenu Novac za Bosnu i Hercegovinu nisu dostupni, te tako nije bilo moguće izračunati vrijednost Indeksa ili uporediti ga sa zemljama članicama EU ili zemljama Zapadnog Balkana koje teže ka članstvu.

Prijedlog je da se podaci ubuduće mogu prikupiti iz sljedećih izvora: anketa o strukturi zarada (SES) i anketa o prihodima i životnim uslovima (SILC).

3.3. Domen Znanje

Dijagram 8. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Znanje, sa poddomenima i relevantnim

Vrijednost Indeksa

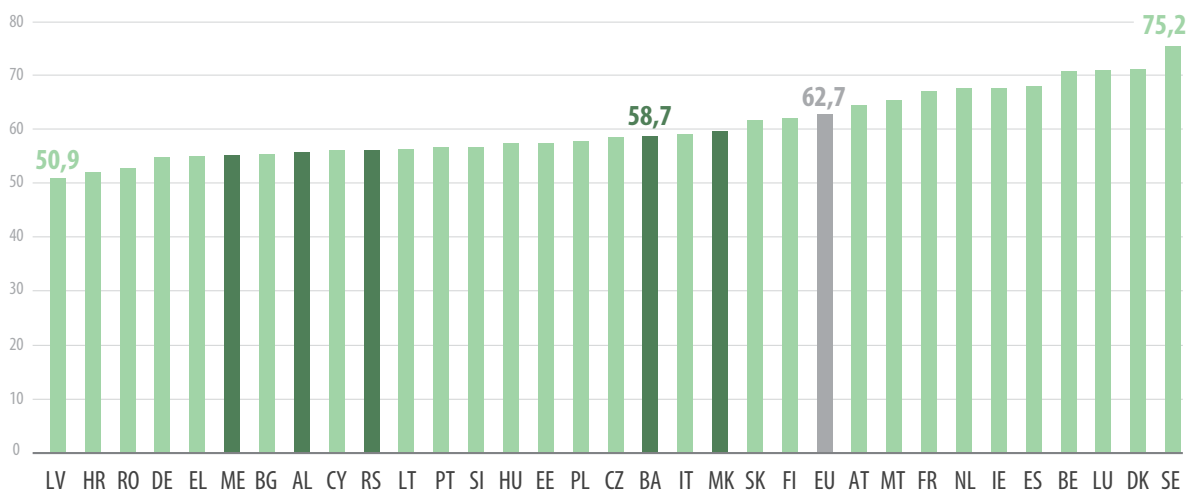
Domen Znanje mjeri rodnu ravnopravnost u obrazovnim dostignućima i učešću, kao i segregaciju. Poddomen Obrazovna dostignuća i učešće pokazuje uspjeh koji žene i muškarci ostvare stičući visoko obrazovanje i angažujući se u formalnim i neformalnim oblicima obrazovanja. Status se mjeri sa dva pokazatelja: postotak žena i muškaraca koji imaju visoku stručnu spremu, i učešće žena i muškaraca u cjeloživotnom formalnom i neformalnom obrazovanju i programima obuke. Drugi poddomen ukazuje na rodnu segregaciju u visokom obrazovanju, što se mjeri udjelom žena i muškaraca među onima koji studiraju u oblastima obrazovanja, zdravstva i staranja te u humanističkim naukama i umjetnosti.

U domenu Znanje Bosna i Hercegovina ostvaruje vrijednost Indeksa 58,7 – što je za 4 boda niže od EU prosjeka, 16,5 bodova niže od najviše vrijednosti koju ostvaruje Švedska, a za 7,8 bodova više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Latvija. **U poddomenu Obrazovno dostignuća i učešće vrijednost Indeksa BiH iznosi 54,9, dok prosječna vrijednost EU iznosi 72,5.** U ovom poddomenu vrijednost BiH je za 33,8 niža od najviše vrijednosti koju ostvaruje Luksemburg (88,7). **U poddomenu segregacija, vrijednost Indeksa BiH iznosi 62,9 – što je za 8,8 bodova više od EU prosjeka (54,1),** 5,5 bodova niže od vrijednosti Švedske (68,4), a 23,5 boda niže od vrijednosti koju ostvaruje Latvija (39,4).

Jedno od mogućih objašnjenja velikog skora kod ovog indikatora može biti da izvještajne jedinice (fakulteti) ne klasifikuju na isti način studijske

programa, te da studente ne klasifikuju u isti studijski program svake godine.

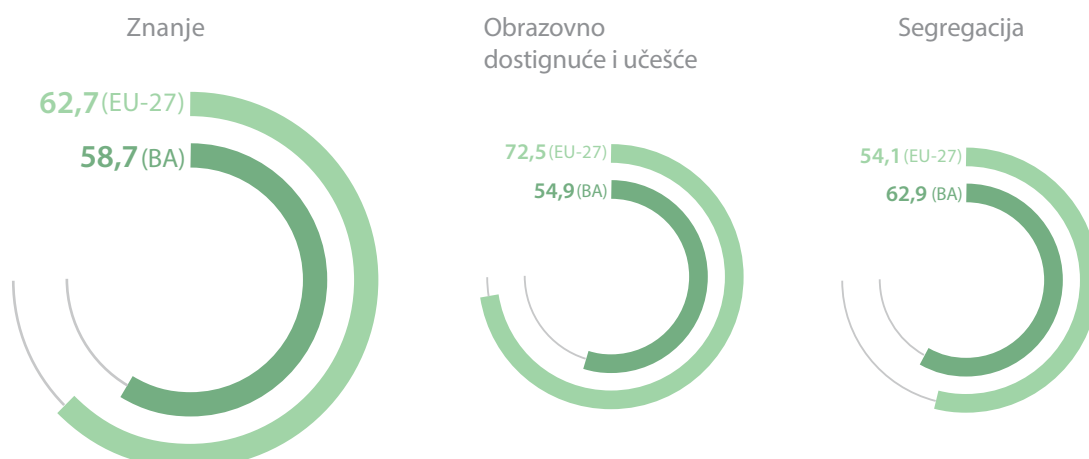
Infografika 4 Indeks rodne ravnopravnosti, domen Znanje za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Bosnu i Hercegovinu (2022, podaci iz 2020. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine)

U poređenju sa četiri zemlje Zapadnog Balkana koje su objavile izvještaje o Indeksu rodne ravnopravnosti, **BiH ostvaruje vrijednost višu u sveukupnom domenu Znanje nego Crna Gora (55,1), Albanija (55,6) i Srbija (56), ali za 0,9 bodova nižu nego Sjeverna Makedonija (59,6).**

Međutim, u poddomenu Obrazovno dostignuće i učešće BiH ostvaruje nižu vrijednost nego sve četiri zemlje – Albanija (55,3), Sjeverna Makedonija (59,1), Srbija (60,2) i Crna Gora (63). BiH ima viši Indeks segregacije u odnosu na Crnu Goru (48,2), Srbiju (52,1), Albaniju (56) i Sjevernu Makedoniju (60).

Dijagram 9. Poređenje Bosne i Hercegovine (2022, podaci iz 2020. godine) i EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine) u domenu Znanje i poddomenima

Druge statističke informacije za BiH

U BiH je postotak žena među studentima koji su upisani u visokoškolske ustanove u akademskoj godini 2020/2021 iznosio 59,4%, dok je postotak žena među onima koji su diplomirali na fakultetu 2020. godine iznosio 59,95%. Postotak žena među svim studentima koji su magistrirali 2020. godine iznosio je 64,36%, dok je postotak žena koje su doktorirale iste godine iznosio 41,17%.⁵⁷

U BiH su žene dominantno zastupljene u oblastima obrazovanja (80%), zdravstva i socijalnog staranja (75%), te u prirodnim naukama i umjetnosti (67%).⁵⁸ Rodni profil Bosne i Hercegovine za 2021. godinu bilježi rodnu ravnotežu u slučaju istraživača i istraživačica na visokoškolskim institucijama, iako postoji razlika u korist muškaraca u pogledu rukovođenja istraživanjem.⁵⁹ Žene su brojnije u odnosu na muškarce u oblasti istraživanja u humanističkim, prirodnim i društvenim naukama, te u medicini i zdravstvenim naukama. Značajna razlika između spolova u korist muškaraca uočljiva je u slučaju starosnih grupa 60-64, 65- 69, i 70+.⁶⁰

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Znanje

Okvir za realizaciju **ciljeva održivog razvoja (SDGs)** u Bosni i Hercegovini navodi: „U ukupnoj obrazovnoj strukturi stanovništva, žene su u znatno nepovoljnijem položaju od muškaraca, što ih stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na muškarce na tržištu rada.“⁶¹

GAPBiH prepoznaje obrazovanje kao jedan od najvažnijih elemenata u postizanju rodne ravnopravnosti, posebno u vrijeme kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i

profesionalnim usavršavanjem bez obzira na godine.⁶²

Zakonodavstvo u BiH i relevantni međunarodni dokumenti garantuju pravo na obrazovanje bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući i po osnovu roda. Međutim, kako se navodi u GAPBiH, **iako je jednak broj dječaka i djevojčica, žena i muškaraca uključen u proces obrazovanja u BiH, ograničene su mogućnosti napredovanja za djevojčice i žene, kao i pristup pozicijama za koje su potrebne visoke kvalifikacije**, prije svega zbog stereotipa koji se odnose na muška/ ženska zanimanja i zbog problema usklađivanja profesionalnog i porodičnog života.⁶³

GAPBiH, stoga, promovise mjere koje teže ka stvaranju jednakih prilika i pristupa obrazovanju za djevojčice i dječake, žene i muškarce bilo koje starosne dobi, uključujući pripadnike ugroženih kategorija u svakom području (ruralno/ urbano) i sa istim izgledima za budući poslovni život. GAPBiH predviđa mjere za izradu rodno osjetljivih politika u oblasti obrazovanja i nauke uz provedbu međunarodnih i državnih standarda rodne ravnopravnosti u ključnim zakonima, strategijama, akcionim planovima, programima i drugim aktima ovih oblasti. Kako navodi GAPBiH, izrada politika trebalo bi da se zasniva na provedbi gender analize s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti s aspekta ravnopravnosti spolova. Predviđa se da se gender analiza i uvrštavanje rodne osviještenosti u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i sporta oslanja na redovno prikupljanje, analizu i objavljivanje podatka razvrstanih po spolu o pristupu i učešću žena i muškaraca na svim nivoima u obrazovnom sistemu.

Suprotno tome, politika koja identifikuje prioritete za razvoj visokog obrazovanja

⁶² Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2018).
⁶³ Idem.

⁵⁷ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁵⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁵⁹ UN Women (2021).

⁶⁰ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁶¹ Okvir za ostvarenje ciljeva razvoja u BiH 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3O02tGN>

u BiH za period 2016-2026.⁶⁴ rodno je neutralna i ne pravi razliku između žena i muškaraca kao posebnih ciljnih grupa. Isto se može reći i za Strategiju razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021,⁶⁵ kao i za Strategiju razvoja FBiH 2021-2027.⁶⁶ u dijelovima koji se odnose na strateške prioritete u oblasti obrazovanja, iako uključuju djelovanje koje se odnosi na preduzetničko obrazovanje i uopšteno cjeloživotno učenje. Akcioni plan BiH za društvenu inkluziju Roma i Romkinja 2021-2025.⁶⁷ sadrži strateške prioritete koji se odnose na veću inkluziju Roma u obrazovanje, bez posebnog naglašavanja položaja i potreba Roma i Romkinja. Isto se može reći za šire politike za omladinu u BiH,⁶⁸ koje su generalno rodno neutralne.

Tačnije, u odnosu na poddomen Obrazovna dostignuća Indeksa rodne ravnopravnosti, mjere GAPBiH uključuju redovno praćenje i procjenu pristupa oba spola na postdiplomskim programima i u sticanju naučnih zvanja, kao i pristup grantovima i stipendijama, naučnoistraživačkim programima i projektima pod istim uslovima.

Strategija razvoja nauke u Bosni i Hercegovini 2017-2022.⁶⁹ sadrži strateške mjere za postizanje rodne ravnopravnosti u istraživačkom radu, propisujući da će nadležne institucije razvijati politiku o ravnopravnosti spolova u istraživačkim institucijama, posebno u područjima gdje su nedovoljno zastupljene žene (na primjer, na visokim pozicijama i menadžmentu istraživačkih institucija).⁷⁰

Nadalje, GAPBiH predviđa izradu i provedbu programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakog pristupa obrazovanju i nauci, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u navedenim oblastima. U oblasti cjeloživotnog učenja, GAPBiH predviđa podršku programima cjeloživotnog obrazovanja za prioritete ciljne grupe kao što su: odrasli bez završene osnovne ili srednje škole, odrasli sa završenom srednjom školom koja ne odgovara potrebama tržišta rada, osobe s posebnim potrebama, romska populacija, povratnici, starije osobe kao i osobe koje žele napredovati u radu i zanimanju te usavršavati poduzetničke sposobnosti.

Strategije za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja u BiH⁷¹, kao i u Republici Srpskoj⁷², ne prave razliku između potreba žena i muškaraca i nisu rodno osviještene za svrhe postupanja prema ženama i muškarcima konkretno u skladu s njihovim potrebama koje je utvrdila rodna analiza, iako identifikuju potrebu za unapređenjem i konsolidacijom obrazovnih politika u skladu s potrebama tržišta rada. U tom kontekstu, **Program ekonomske reforme za Bosnu i Hercegovinu 2022-2024. kao prioritet određuje unapređenje veze između obrazovanja i tržišta rada i jačanja pristupa obrazovanju i kvaliteta obrazovanja.**⁷³ Ovaj program predlaže mjere za konsolidaciju politika i programa za obrazovanje odraslih kako bi se fokusirali na potrebe žena i njihovu integraciju u tržište rada.

64 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2015.)

65 Vlada Republike Srpske (2016a)

66 Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2020.)

67 Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2020.)

68 Na primjer, Omladinska politika Vlade Republike Srpske 2022-2026. trenutno je u izradi

69 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2016.)

70 Idem.

71 Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (2014.)

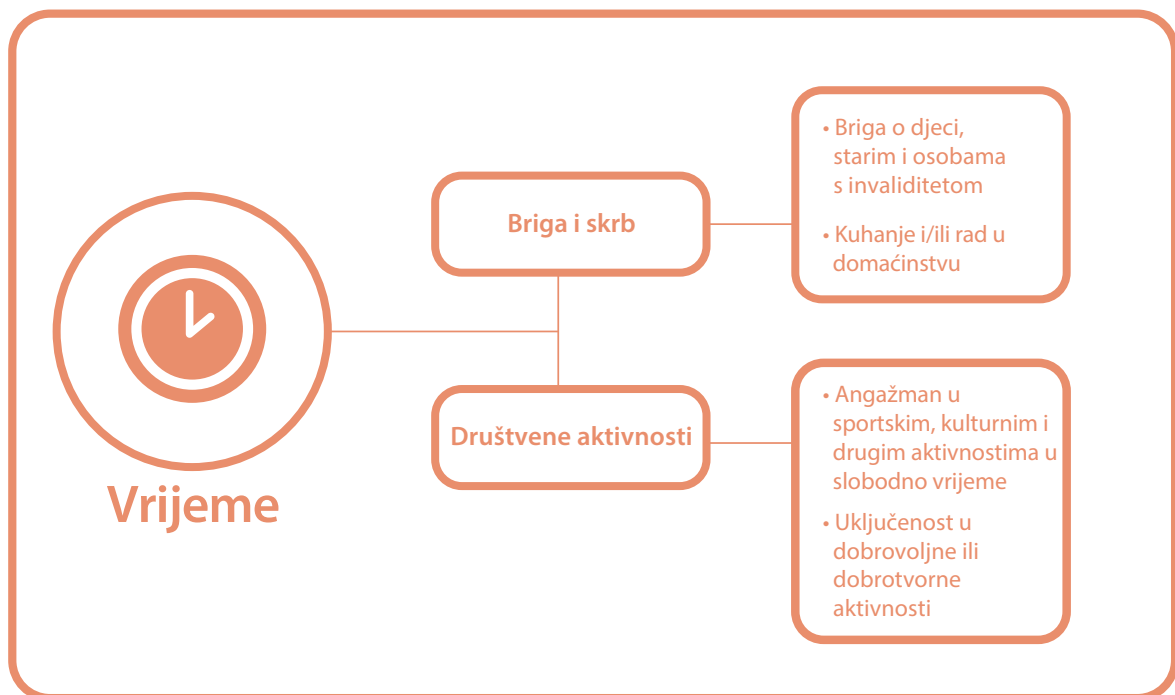
72 Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske (2020.)

73 Direkcija za ekonomsko planiranje (2022.)

3.4. Domen Vrijeme

Dijagram 10. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Vrijeme sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

Domen Vrijeme odnosi se na dihotomiju plaćenog i neplaćenog rada u domaćinstvu i staranja za djecu i druge članove domaćinstva, kao i na dihotomiju radnog i slobodnog vremena. U okviru poddomena **Aktivnosti njege, rodni jaz se mjeri vremenom koji žene i muškarci provedu u brizi oko djece, obrazovanju djece ili u njezi starijih članova domaćinstva ili osoba s invaliditetom, kao i jaz u kućnim poslovima kao što su kuhanje i drugi slični poslovi.** Drugi poddomen odnosi se na obrascе vremena provedenog u društvenim, ličnim i građanskim aktivnostima koje su važne za kvalitet života, individualni razvoj i dobrobit, kao i aktivno učešće u društvu kroz razne oblike građanske participacije.

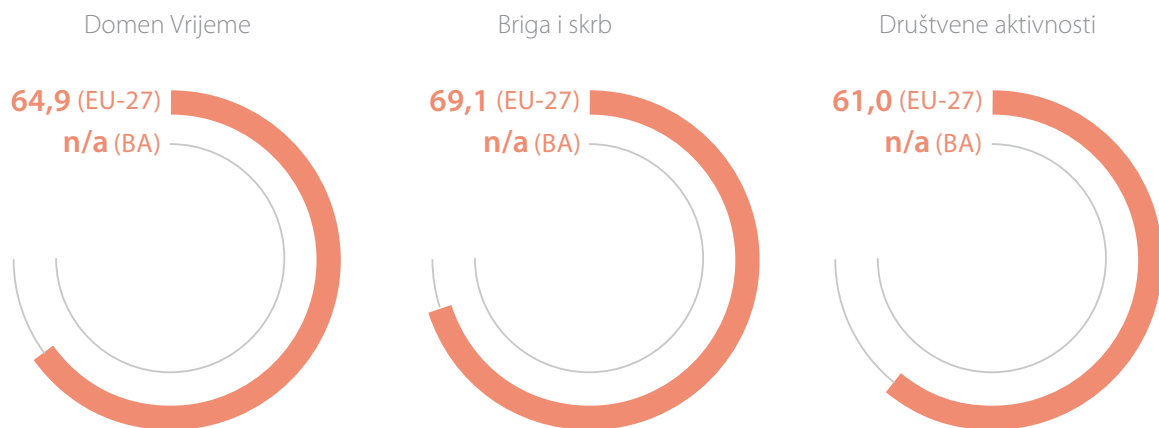
U okviru ovog poddomena rodni jaz se mjeri kroz vrijeme koje žene i muškarci provedu u sportskim, kulturnim i drugim aktivnostima van kuće, u kombinaciji s njihovim angažmanom u volonterskim i dobrotvornim aktivnostima.

Vrijednost u EU-27 za domen Vrijeme iznosi 64,9, što se poredi s najvišom vrijednošću 90,1 koju ostvaruje Švedska, i najnižom vrijednošću 42,7 koju ostvaruje Bugarska. U poddomenu Aktivnosti staranja, EU-27 ostvaruje vrijednost od 69,1, što se poredi sa najvišom vrijednošću od 90,9 koju ostvaruje Švedska i najnižom vrijednošću od 50,9 koju ostvaruje Grčka. U poddomenu Društvene aktivnosti vrijednost koju ostvaruje EU-27 je 61, što se poredi sa najvišom vrijednošću od 89,3 koju ostvaruje Švedska, i najnižom vrijednošću od 32,6 koju ostvaruje Bugarska.

Infografika 5. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Vrijeme u EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniji (2020, podaci iz 2017. godine), Crnoj Gori (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernoj Makedoniji (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiji (2021, podaci iz 2018. godine).

Dijagram 11. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Vrijeme sa poddomenima Aktivnosti njege i Društvene aktivnosti za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine)

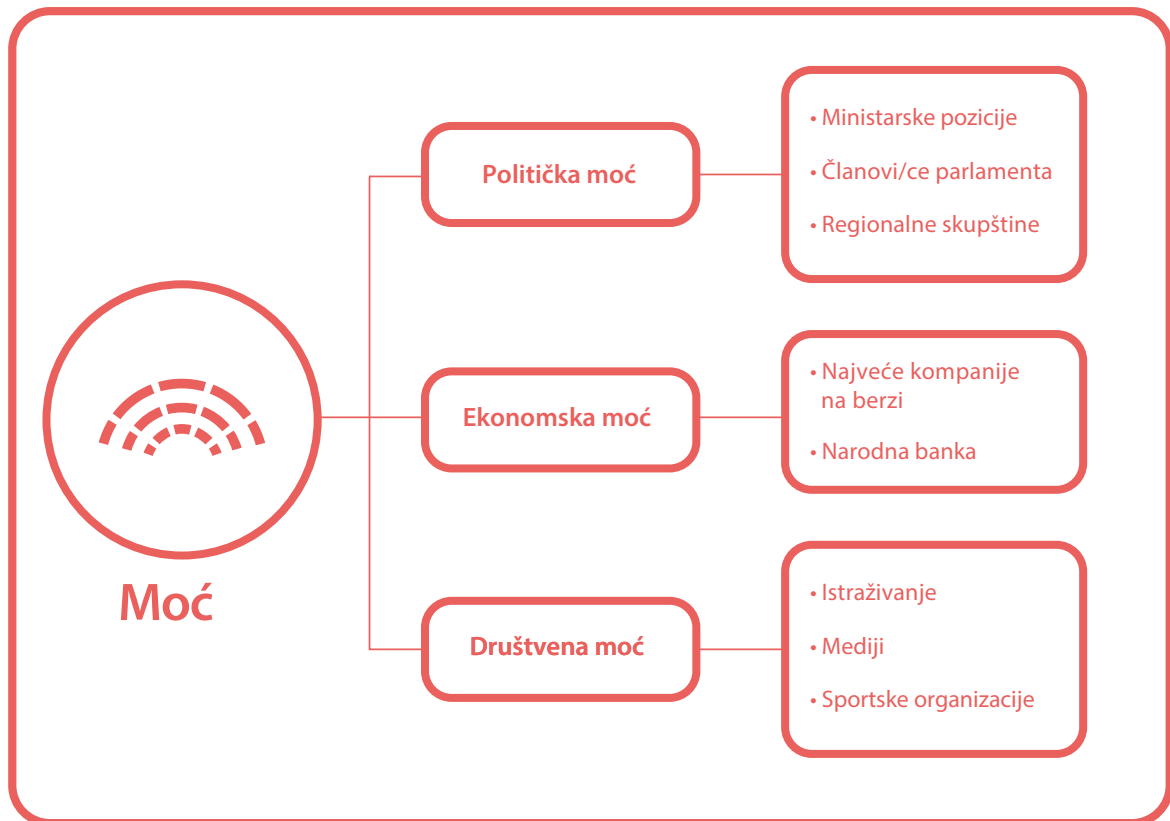

Podaci za Bosnu i Hercegovinu za domen Vrijeme nisu dostupni, te stoga nije bilo moguće izračunati vrijednost Indeksa ili uporediti ga sa zemljama članicama EU ili državama potencijalnim

kandidatkinjama iz regije Zapadnog Balkana. Sugestija je da se podaci ubuduće mogu prikupiti putem evropskog istraživanja o kvalitetu života (EQLS).

3.5. Domen Moć

Dijagram 12. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Moć sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

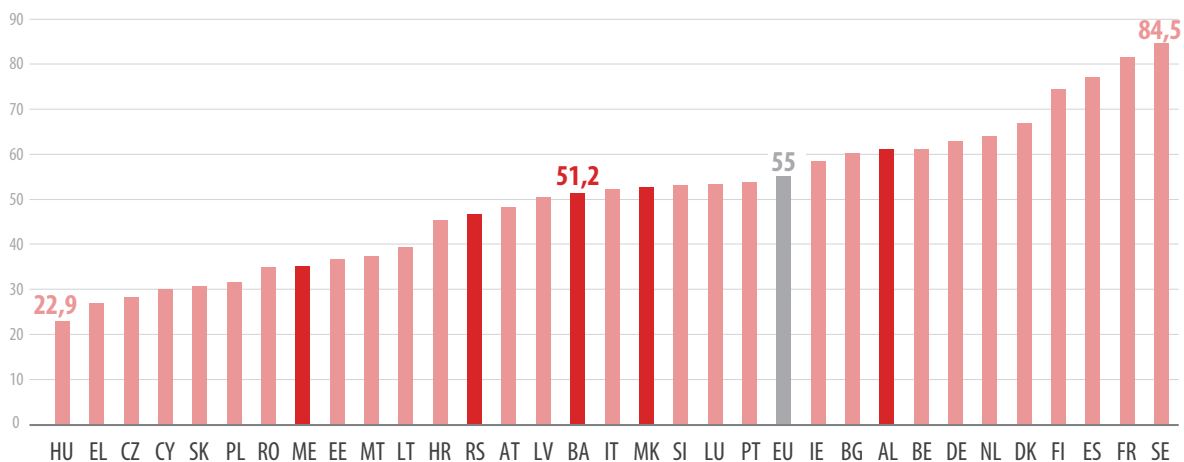

Vrijednosti Indeksa

Vrijednost Indeksa u domenu Moć: rodni jaz se mjeri kroz učešće u strukturama političke, ekonomske i društvene moći. Poddomen Politička moć uključuje pokazatelje koji mjere zastupljenost žena među osobama koje djeluju kao ministri/ce u vladi, udio žena među zastupnicima/ama u parlamentu, uključujući zastupnike/ce u lokalnim skupštinama. Poddomen Ekonomska moć odnosi se na jaz u upravljanju ekonomskim resursima kroz upravljačke pozicije i uključuje pokazatelje

učešća žena u upravljačkim ili nadzornim odborima najvećih kompanija na berzi, te učešće u izvršnom odboru Centralne banke. Poddomen Društvena moć sadrži pokazatelje za omjer žena i muškaraca u odborima organizacija koje finansiraju istraživanja, javnim emiterima i najvišim tijelima koja donose odluke u tijelima državnih olimpijskih sportskih organizacija.

Infografika 6. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Moć za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 20197. godine), Bosnu i Hercegovinu (2022, podaci iz 2019, 2020 i 2021. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine)

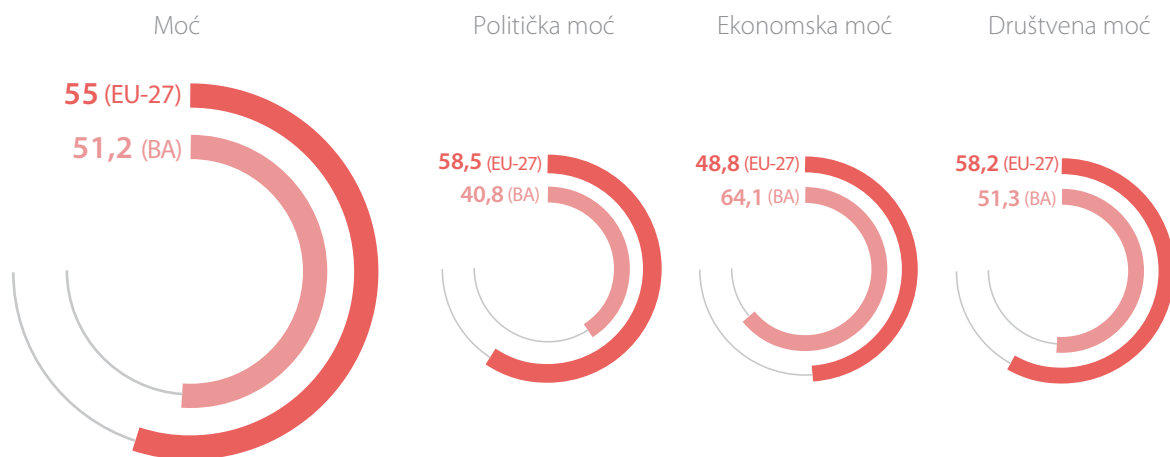

U domenu Moć Bosna i Hercegovina ostvaruje vrijednost Indeksa od 51,2 – što je za 3,8 bodova niže od prosjeka EU, za 33,3 boda niže od najviše vrijednosti koju ostvaruje Švedska, a za 28,3 boda više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Mađarska. U poddomenu Politička moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 40,8 u poređenju sa prosjekom EU od 58,5, najvišom vrijednošću od 95 koju ostvaruje Švedska i vrijednošću od 21,8 koju ostvaruje Mađarska. U poddomenu Ekonomska moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 64,1 – što je za 15,3 bodova više od prosjeka EU (48,8), za 21,3 bod niže od Francuske koja ostvaruje najbolju vrijednost i za 47 bodova više od Češke Republike koja ostvaruje najnižu vrijednost. U poddomenu Društvena moć BiH ostvaruje vrijednost Indeksa od 51,3 u poređenju sa vrijednošću EU koja iznosi 58,2. Vrijednost

koju BiH ostvaruje u ovom poddomenu poredi se sa najvišom vrijednošću od 89,8 koju ostvaruje Švedska i najnižom vrijednošću koju ostvaruje Poljska (19,2).

U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, BiH ostvaruje vrijednost sličnu kao Sjeverna Makedonija (52,6) u sveukupnom domenu Moć, višu od Srbije (46,5) i Crne Gore (35,1) i nižu od Albanije (60,9). U poddomenu Politička moć BiH ostvaruje vrijednost nižu od drugih zemalja regiona – Srbija (43), Crna Gora (44,7), Sjeverna Makedonija (44,6) i Albanija (71,7). U poddomenu Ekonomska moć BiH ostvaruje vrijednost višu od Crne Gore (31,8), Srbije (43) i Sjeverne Makedonije (44,6), ali nižu od Albanije (74,5). U poddomenu Društvena moć BiH ostvaruje vrijednost višu od Crne Gore (30,5), Srbije (38,5) i Albanije (42,3), ali nižu od Sjeverne Makedonije (65,2).

Dijagram 13. Poređenje između Bosne i Hercegovine (2022, podaci iz 2019, 2020 i 2021. godine) i EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine) u domenu Moć i poddomenima

Druge statističke informacije o BiH

Tokom opštih izbora 2018. godine 7.497 političkih kandidata i kandidatkinja kandidovalo se za različite pozicije u vlasti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, od čega su 3.119 bile žene (41%).⁷⁴ Postotak žena izabраниh u Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH iznosi 26,19%, a u Dom naroda 20%.⁷⁵ Postotak žena izabраниh u Zastupnički dom Parlamenta FBiH iznosi 27,6%, a u Narodnu skupštinu RS 21,7%.⁷⁶ Postotak žena u kantonalnim skupštinama varira od 13% do 47% u različitim kantonima⁷⁷ i iznosi 31% u prosjeku.⁷⁸ U Vijeću ministara BiH od devet ministarstava žene se nalaze na čelu dva ministarstva (22%). Ministarice čine 19% ministarskog kadra u Vladi FBiH (žene su na čelu tri od ukupno 16 ministarstava). Procenti su viši u RS, gdje žene zauzimaju 37,5% ministarskih mjesta i nalaze se na čelu šest od 16 ministarstava.

⁷⁴ Evropska komisija (2019a)

⁷⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁷⁶ Idem.

⁷⁷ Kadribašić, A. i dr. (2020), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁷⁸ Friedrich Ebert Stiftung (2020a), kao što je citirano u UN Women (2021.)

Treba istaći da RS ima predsjednicu, koja je ranije bila na funkciji premijerke. **Trenutno ni jedan nivo vlasti u BiH nema premijerku.** Zastupljenost žena u kantonalnim vlastima je mala, sa samo nekoliko kantonalnih ministrica. Kada se radi o Lokalnim izborima 2020. godine, samo 29 žena u odnosu na 396 muškaraca kandidovalo se za poziciju načelnika/načelnice, odnosno gradonačelnika/gradonačelnice, a samo pet žena je izabrano. U slučaju izbornih lista za lokalna vijeća, žene su bile zastupljene sa 42,27%. Postotak izabраниh žena na lokalnim izborima iznosi 20,6% u cijeloj BiH⁷⁹ (21,8% u FBiH i 17% u RS⁸⁰). Žene iz manjinskih grupa jedva da su zastupljene u procesima donošenja odluka.⁸¹

⁷⁹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

⁸⁰ UN Women (2021a), kao što je citirano u UN Women (2021.)

⁸¹ Evropska komisija (2020.)

U nedavnoj studiji se navodi da su žene zastupljene u upravljačkim strukturama javnih kompanija u BiH sa 23% (**20% u FBiH, 15% u RS i 33% u BDBiH**). Kada se radi o generalnim direktorima/cama javnih kompanija u BiH, 5,55% njih su žene.⁸² **U deset najviše rangiranih kompanija na tržištu u BiH 2020. godine žene su bile zastupljene u upravljačkoj strukturi sa 17%, a muškarci sa 83%.** Samo jedna od deset kompanija ima ženu kao predsjednicu.⁸³ Ovo potvrđuje ranije nalaze Agencije za ravnopravnost spolova o tome da se žene suočavaju sa staklenim plafonom na tržištu rada.⁸⁴

U toku 2020. godine žene su predstavljale jednog od četiri člana upravnog odbora javnog emitera, dok u šest članova odbora Regulatorne komunikacijske agencije nije bilo žena. Nadalje, na primjeru najviše finansiranih olimpijskih sportova, žene nisu zastupljene kao predsjednice upravnih odbora sportskih udruženja, dok je od 17 predsjedničkih funkcija u ovim upravnim odborima samo jedna žena.⁸⁵

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u donošenju odluka

Zakon o ravnopravnosti spolova uređuje učešće u javnom životu tako što nameće obavezu državnim organima da osiguraju i promovišu jednaku rodnu zastupljenost u upravljačkim procesima i donošenju odluka te zastupljenost na svim nivoima organizacija, uključujući političke stranke, pravna lica s ovlaštenjima, pravna lica u vlasništvu ili pod kontrolom države. Ovo se odnosi na imenovanja u upravljačkim strukturama izvršnih tijela, javnih preduzeća i lokalnih zajednica. Jednaka rodna zastupljenost definisana je tako da bude **zastupljeno najmanje 40% podzastupljenog spola**, a Zakon reguliše odgovornost za usvajanje privremenih specijalnih mjera s ciljem dostizanja jednake rodne zastupljenosti.

82 Dizdar, A. (2020), kao što je citirano u UN Women (2021.)

83 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

84 Dostupno na:

<https://arsbih.gov.ba/stakleni-krov-na-trzistu-rada/>

85 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

Izborni zakon BiH⁸⁶ usaglašen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, koji definiše da je jednaka zastupljenost spolova osigurana kada na izbornim listama postoji najmanje 40% zastupljenosti svakog spola. Zakon također predviđa obavezni redoslijed različitih spolova na izbornim listama. Izmjene Izbornog zakona iz 2016. godine odnosile su se na podizanje praga za dodjelu mandata pojedinačnim kandidatima i kandidatkinjama na stranačkim listama sa 5% na 10% na lokalnom (opštinskom) nivou, kao i sa 5% na 20% na višim nivoima. Ova mjera je značajno uticala na učešće žena, posebno na kantonalnom nivou. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o Vijeću ministara BiH, koji predviđa zastupljenost od 40% manje zastupljenog spola u sazivu Vijeća ministara, još uvijek nije usvojen.⁸⁷

GAPBiH predviđa mjere za postizanje jednake rodne zastupljenosti u izradi politika i donošenju odluka na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.⁸⁸ To uključuje redovno održavanje i ažuriranje statističkih evidencija razvrstanih prema spolu u vezi s kandidatskim listama, izbornim rezultatima na svim nivoima vlasti i zastupljenošću žena i muškaraca u izvršnim vlastima, javnoj upravi, pravosuđu i diplomatiji, kao i provedbu rodne analize i istraživanja o učešću žena i muškaraca u javnom životu i donošenju odluka.

Ovo je propisano radi stvaranja pogodnog ambijenta za izradu i provedbu mjera unapređenja ravnopravne zastupljenosti u javnom životu i na mjestima donošenja odluka, uz provedbu programa obuke s ciljem jačanja kapaciteta političkih stranaka i povećanja broja žena u javnom životu na svim nivoima odlučivanja. GAPBiH uzima u obzir ulogu medija u podsticanju učešća žena u politici i donošenju odluka, i naglašava ulogu medija u provedbi promotivnih aktivnosti, informativnih i kampanja za podizanje svijesti

86 Izborni zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 i 31/16.

87 Izmjene dostupne na: <https://bit.ly/3yyDGnt>.

88 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. (2018.)

javnosti o važnosti ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima političkog i javnog odlučivanja. **Agencija za ravnopravnost spolova i gender centri, u partnerstvu sa međunarodnim donatorima i civilnim društvom, vode kampanje za podizanje svijesti posebno prije izbora, te promovišu ulogu kandidatkinja.**

Rodni profil zemlje za BiH navodi da je pravosuđe jedini dio vlasti u BiH gdje žene nisu manje zastupljene, a Strategiju za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine⁸⁹ usvojilo je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH. Potrebno je naglasiti da je jedan od prioriteta Akcionog plana BiH za provedbu UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ 2018-2022.⁹⁰ „povećano učešće žena u vojsci, policiji, mirovnim misijama, uključujući zastupljenost na položajima donosilaca odluka“.

Žensko preduzetništvo u BiH tema je posebnih strateških dokumenata. FBiH i RS usvojile su strateške dokumente o ženskom preduzetništvu, tačnije Akcioni plan za razvoj ženskog preduzetništva FBiH (2018-2020.)⁹¹ i Strategiju za razvoj ženskog preduzetništva RS (2019-2023.).⁹² OECD⁹³ primjećuje da se politika o ženskom preduzetništvu poboljšala od 2016. godine, ali veća koordinacije između svih nadležnih organa i razmjena dobrih praksi i znanja pomogle bi širem ekosistemu ženskog preduzetništva. Prema procjeni OECD-a iz 2019. godine, uključenje ženskog preduzetništva u širi ekonomski prostor je slabo.

89 Dostupno na: <https://bit.ly/3ItJQIA>.

90 Dostupno na: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

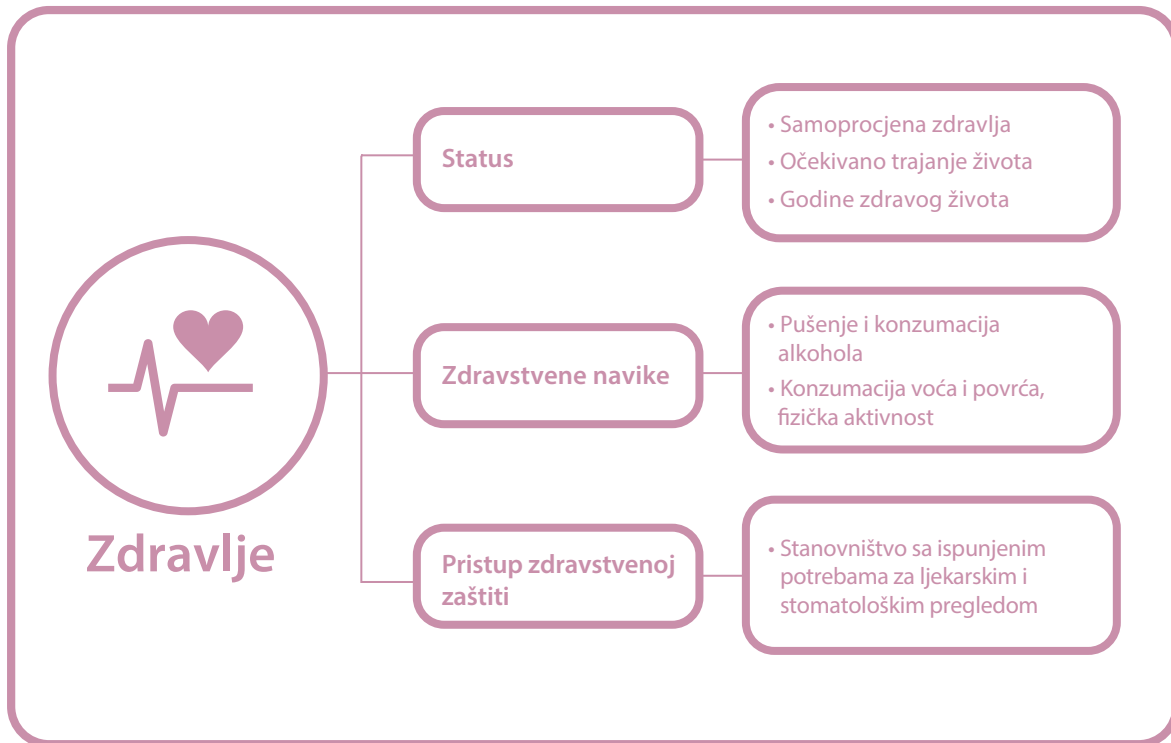
91 Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta (2018.)

92 Vlada Republike Srpske (2019.)

93 OECD i dr. (2019), str. 541, kao što je citirano u UN Women (2021.)

3.6. Domen Zdravlje

Dijagram 14. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Zdravlje sa poddomenima i relevantnim pokazateljima

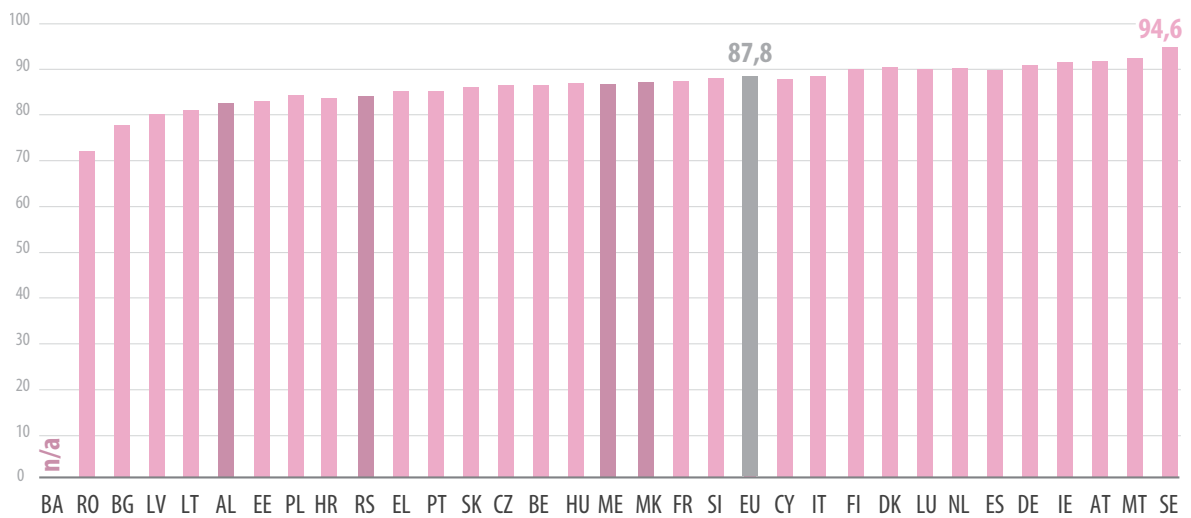
Vrijednosti Indeksa

Vrijednost Indeksa rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlja mjere se u tri poddomena: Zdravstveni status, Zdravstvene navike i Pristup zdravstvenim strukturama. Poddomen koji se odnosi na zdravstveni status sadrži pokazatelje subjektivne procjene zdravlja žena i muškaraca, očekivanu dužina života pri rođenju i broj očekivanih godina zdravog života. Poddomen koji se odnosi na zdravstvene navike uključuje pokazatelje koji mjere prevladavanje modela

ponašanja rizičnih po zdravlje, poput pušenja i konzumiranja alkohola, te dominantnost zdravih modela ponašanja – konzumacija voća i povrća i fizička aktivnost. Poddomen Pristup zdravstvenim strukturama uključuje pokazatelje ispunjenih potreba za zdravstvenim i stomatološkim uslugama, kojim se mjeri omjer žena i muškaraca koji su prijavili da su imali preglede te dobili dijagnozu i terapiju kad je to bilo potrebno.

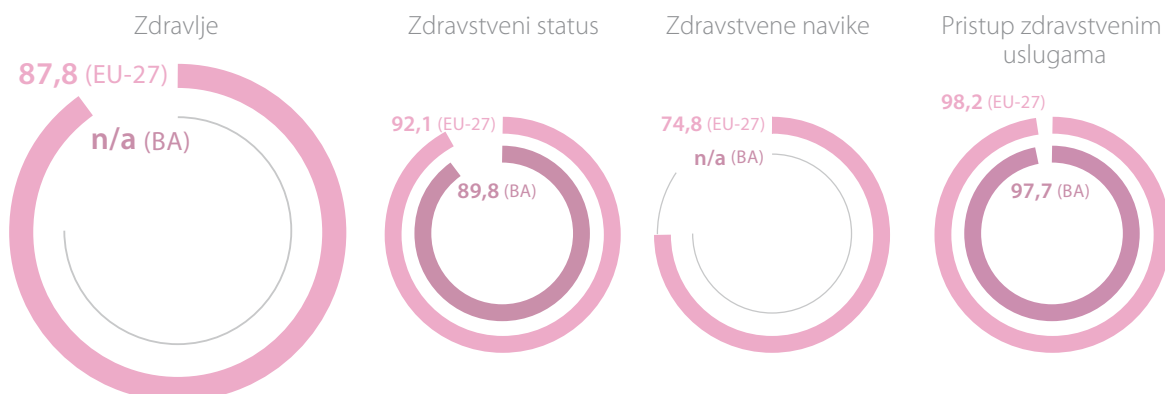
Infografika 7. Indeks rodne ravnopravnosti, domen Zdravlje za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine), Albaniju (2020, podaci iz 2017. godine), Crnu Goru (2019, podaci iz 2017. godine), Sjevernu Makedoniju (2019, podaci iz 2015. godine) i Srbiju (2021, podaci iz 2018. godine)

Vrijednosti Indeksa u poddomenima Status i Pristup zdravstvenim uslugama izračunate su za BiH. U ovim poddomenima **BiH ostvaruje vrijednost 89,8 za poddomen Status i 97,7 za poddomen Pristup.** Ovo se poredi sa prosjekom EU od 92,1 i 98,2 za Status, odnosno za Pristup.

U poddomenu Status BiH za 7,9 bodova stoji niže od najbolje vrijednosti koju ostvaruje Irska (97,7) i za 9,4 bodova više od najniže vrijednosti koju ostvaruje Latvija. U poddomenu Pristup BiH ostvaruje 2,1 boda niže od najbolje vrijednosti koju ima Malta (99,8) i 4,8 bodova više od najlošije rangirane Estonije.

Dijagram 15. Indeks rodne ravnopravnosti u Domenu Zdravlje za EU-27 (2021, podaci iz 2019. godine) i poređenje između Bosne i Hercegovine (2022, podaci iz 2015. godine) i EU-27 u poddomenima Status i Pristup

U poređenju sa zemljama Zapadnog Balkana, BiH ostvaruje višu vrijednost od Srbije (88,3) i Crne Gore (87,4) u poddomenu Status, ali nižu od Albanije (91,6) i Sjeverne Makedonije (93,3). U poddomenu Pristup BiH ostvaruje najvišu vrijednost u odnosu na četiri zemlje iz regiona, odnosno Sjevernu Makedoniju (97,2), Srbiju (93,1), Crnu Goru (92,5) i Albaniju (89,1).

Druge statističke informacije o BiH

Prema službenim statistikama, **žene u Bosni i Hercegovini žive 5,3 godina duže od muškaraca**, a prosječni životni vijek žena je 77,2, a muškaraca 71,9 godina.⁹⁴ Kako se navodi u Izvještaju o humanom razvoju za Bosnu i Hercegovinu, od 1990. do 2019. godine očekivana dužina života pri rođenju u Bosni i Hercegovini porasla je za 6,5 godina – sa 70,9 na 77,4.⁹⁵ Od ukupnog broja umrlih žena 2020. godine, 50% njih preminulo je zbog bolesti cirkulatornog sistema, a taj postotak kod muškaraca je 40%. Statistički podaci sugerišu da žene manje umiru od drugih bolesti, poput tumora i COVID-19.⁹⁶

Podaci o seksualnom i reproduktivnom zdravlju u BiH su ograničeni.⁹⁷ Zavodi za javno zdravstvo imaju zadatak da prikupljaju podatke i izrađuju statističke izvještaje, ali se ti podaci ne smatraju sasvim pouzdanim usljed više faktora, i ne samo zbog pitanja otkrivanja i prijavljivanja bolesti i intervencija i dosljednosti izvještavanja iz pojedinačnih izvora podataka. Zastupljenost abortusa je nepoznata i praćenje smrti porodilja ima određene nedostatke.⁹⁸ Posljednje istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) i za romsku populaciju u BiH provedeno je 2011. i 2012. godine, a objavljeno 2013. godine. Nadalje, statističke agencije još nisu provele sveobuhvatno demografsko i zdravstveno istraživanje.

94 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

95 UNDP (2020a).

96 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022.)

97 Karađinović, N. i dr. (2019.)

98 UN Women (2021).

Politike za promociju rodne ravnopravnosti u domenu Zdravlje

U skladu sa zakonima, zdravstvena briga je u načelu dostupna svima bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. **Međutim, BiH ne koristi opšte i sveukupne zdravstvene strategije, nego se u pojedinačnim nadležnostima formulišu specifične strategije fokusirane na pojedinačna zdravstvena pitanja, odnosno posebne ciljne grupe.** Ove strategije generalno uključuju potrebe žena kao posebne ciljne grupe.

Vlada FBiH je 2010. godine usvojila Strategiju za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava za period 2010-2019. godine.⁹⁹ Ova strategija fokusira se na zdravlje i zaštitu porodilja, na planiranje porodice i smanjenje broja abortusa, na prevenciju seksualno prenosivih bolesti (STDs) te malignih oboljenja seksualnih reproduktivnih organa, kao i na seksualno obrazovanje i svijest. **U FBiH je izrađen Okvir za seksualno i reproduktivno zdravlje za period 2020-2026. godina. Posljednja Strategija za seksualno i reproduktivno zdravlje u RS usvojena je 2019. godine¹⁰⁰** Ova strategija razmatra posebne potrebe žena i ugroženost marginalizovanih grupa, te se fokusira na planiranje porodice, zdravlje majke, reproduktivno zdravlje i prevenciju seksualno prenosivih bolesti, usluge i informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, kao i na seksualno i reproduktivno zdravlje u kriznim situacijama.

Ministarstvo zdravlja FBiH i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS izradili su tri seta kliničkih smjernica (Postpartum haemorrhage – PPH, Preeclampsia) i Smjernice za izradu kliničkih smjernica. Nadalje, uloženi su naponi na uspostavljanju sistema nadzora za praćenje smrti majke, uključujući izbjegnute slučajeve smrti tokom trudnoće i 42 sata nakon poroda.

99 Federalno ministarstvo zdravstva (2010.)

100 Vlada Republike Srpske / Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (2019.)

Nadalje, elementi Minimalnog početnog paketa usluga (MISP) za seksualno i reproduktivno zdravlje u kriznim situacijama u određenoj su mjeri integrisani u strategije za SRZ u BiH, kao npr. u Strategiju RS za SRZ.¹⁰¹

Izražene su posebne zdravstvene strategije u kontekstu odgovora na rodno zasnovano nasilje (RZN) i seksualno nasilje tokom sukoba (CRSV). Do kraja 2018. godine izrađena su dva sveobuhvatna resursna paketa za odgovor zdravstvenog sektora na RZN i CRSV u FBiH i RS. U FBiH resursni paket sadrži 12 proizvoda, uključujući resursni paket za jačanje odgovora zdravstvenog sektora na RZN, module i materijale za obuku zdravstvenog sektora za borbu protiv RZN, psihosocijalni tretman za žrtve RZN i CRSV, psihosocijalni tretman za počinioce RZN, uloga mladih u zaštiti od RZN uopšteno i u kriznim situacijama, tretman žrtava RZN u kriznim situacijama kao i entitetski protokol za pružanje podrške žrtvama RZN/CRSV.

U RS paket sadrži osam proizvoda uključujući: 1. Resursni paket za odgovor pružalaca zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanog nasilja; 2. Jačanje odgovora pružalaca zdravstvenih usluga u Republici Srpskoj na slučajeve rodno zasnovanog nasilja – paket za obuku; 3. Procedure u slučajevima rodno zasnovanog nasilja u javnoj zdravstvenoj ustanovi Zdravstveni centar u Banjaluci; 4. Resursni paket za odgovor pružalaca psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanog nasilja; 5. Jačanje odgovora pružalaca psihosocijalnih usluga u Republici Srpskoj u slučajevima rodno zasnovanog nasilja – paket za obuku; 6. Psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja u porodici – modul obuke; 7. Obuka predavača za psihosocijalni tretman počinilaca rodno zasnovanog nasilja u porodici – priručnik za obuku; i 8. Minimalni standardi za prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja u hitnim situacijama – paket za obuku.¹⁰²

101 Karađinović N. i dr. (2019.)

102 Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. (2019-); Idem

4. Zaključci

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izradila je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, uz podršku Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE) i projekta „EU Podrška za rodnu ravnopravnost“ koji finansira EU, a provodi UN Women u BiH. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. izrađen je u skladu s metodologijom EIGE i sve podatke potvrdio je EIGE.

U ovom izvještaju predstavljene su informacije za dva potpuna domena Indeksa rodne ravnopravnosti – Znanje i Moć – i dva djelimična domena – Rad i Zdravlje – od ukupno šest domena koje predviđa metodologija EIGE – Znanje, Moć, Rad, Zdravlje, Vrijeme i Novac. **Metapodaci pojašnjavaju izvore i godine u kojima su prikupljene informacije korištene za izračunavanje vrijednosti Indeksa.** Podaci korišteni za izračunavanje vrijednosti Indeksa odnose se na 2019, 2020. i 2021. godinu, a na 2015. u slučaju podataka za zdravlje.

Razlozi zbog kojih je izražen djelimičan a ne potpun Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu u velikoj mjeri leže **u nedostatku relevantnih izvora podataka, naročito istraživanja i podataka razvrstanih prema spolu za izračunavanje vrijednosti za sve domene i poddomene sveukupne vrijednosti Indeksa za BiH.** Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine nastavljaju da ulažu napore u prikupljanje relevantnih podataka za izračunavanje bodova koje BiH ostvaruje u svim domenima. Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. sugerije moguće izvore podataka za izračunavanje preostalih vrijednosti Indeksa za buduću izradu potpunog indeksa rodne ravnopravnosti.

U domenu Znanje bodovi Bosne i Hercegovine otprilike se nalaze u sredini skale od 1 do 100 koju predviđa metodologija EIGE, što je u značajnoj mjeri niže od prosječne vrijednosti EU, ali je uveliko srazmjerno vrijednostima koje ostvaruju zemlje Zapadnog Balkana. U domenu Moć BiH također ostvaruje polovinu bodova na skali, što je uveliko uporedivo sa prosječnom vrijednošću EU i također generalno uporedivo sa zemljama regiona. U domenu Rad, poddomeni Učešće, BiH ostvaruje znatno manju vrijednost od prosjeka EU i najmanje tri zemlje Zapadnog Balkana. U domenu Zdravlje, poddomeni Status i Pristup, vrijednost koju ostvaruje BiH uveliko je uporediva s prosjekom EU i zemljama regiona. Vrijednosti koje ostvaruje BiH ukazuju na prostor za poboljšanje u svim oblastima rodne ravnopravnosti, ali posebno u domenima Znanje, Moć i Rad.

BiH koristi sveobuhvatne strategije za rodnu ravnopravnost i cjelokupnu mrežu gender institucionalnih mehanizama. Posebne sektorske strategije izrađene su u oblastima obrazovanja i cjeloživotnog učenja, iako sa nejednakim nivoom ugrađenosti rodne analize i mjera za rodnu ravnopravnost. Strategije za rodnu ravnopravnost uveliko postoje u oblasti političke moći, uz kontinuirane napore gender institucionalnih mehanizama da dalje unaprijede zakonodavstvo u pogledu političkog učešća žena. Također, postoje posebne strategije za ekonomsko osnaživanje žena, s ciljem da se podstakne žensko preduzetništvo, ali su potrebni kontinuirani naponi kako bi se poboljšala rodna ravnopravnost u oblastima ekonomske i društvene moći. Strategije zapošljavanja i ekonomske strategije u BiH prepoznaju da su žene nedovoljno zastupljene u zapošljavanju, ali da generalno ne postoje strateške veze između zapošljavanja žena i ekonomskog razvoja zemlje. U domenu Zdravlje jedine rodno odgovorne strategije su one koje se odnose na seksualno i reproduktivno

zdravlje i prava žena, dok druge strategije tek treba da uključe rodnu osviještenost uz punu analizu implikacija zdravstvenih strategija i usluga zdravstvene brige za žene i muškarce.

U domenima Vrijeme i Novac, budući izgledi vrijednosti Indeksa neminovno će pokrenuti pitanje adekvatnosti i nivoa rodne osviještenosti strategija BiH u ovim domenima.

5. Preporuke

Indeks rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu 2022. potvrđuje da je potrebno uložiti dalje napore kako bi se osigurao rast rodne ravnopravnosti u zemlji, što će dovesti do porasta vrijednosti Indeksa rodne ravnopravnosti za Bosnu i Hercegovinu. Ključne preporuke u vezi sa Indeksom rodne ravnopravnosti u skladu su s nekim strateškim ciljevima i mjerama koje predviđa GAPBiH:

1. U domenu Znanje potrebno je preduzeti mjere za stvaranje jednakih mogućnosti i pristupa obrazovanju za djevojčice i dječake, žene i muškarce u svakoj životnoj dobi, uključujući pripadnike i pripadnice ranjivih grupa na bilo kojem području (ruralno/urbano) i sa istim perspektivama za budući profesionalni život
2. U domenu Moć krajnji cilj strategija i napora u praksi je postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini.
3. U domenu Rad potrebno je preduzeti mjere za eliminaciju diskriminacije na osnovu spola u radu, zapošljavanju i na tržištu rada, te za osiguranje jednakih mogućnosti ženama i muškarcima u pristupu ekonomskim resursima, uključujući i smanjenje siromaštva putem novih makroekonomskih i razvojnih strategija.
4. U domenu Zdravlje potrebno je preduzeti mjere za poboljšanje zdravstvenog stanja žena i muškaraca zahvaljujući jednostavnijem i efikasnijem pristupu informacijama i zdravstvenim ustanovama.
5. Potrebno je održati i dalje unaprijediti regionalnu i međunarodnu saradnju s ciljem definisanja mjera za postizanje rodne ravnopravnosti u svim oblastima života i zajedničke provedbe programa, projekata i aktivnosti za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Literatura

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2017). Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 "Žene, mir i sigurnost" u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine. [Action plan for the implementation of UNSCR 1325, "Women, peace, security" in Bosnia and Herzegovina for the period 2018-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3P6f8cv>.

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Izvještaj o implementaciji Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine 2018-2022. godina (izvještajni period: novembar 2018-septembar 2019) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022. (reporting period: November 2018-September 2019)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3O6WYpE>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Uticaj rodne podjele porodičnih i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena u Bosni i Hercegovini [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Dostupno na: <https://bit.ly/3aFYlsh>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2018). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine [Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3AM0vXC>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2019). Izvještaj o implementaciji Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine 2018-2022. godina (izvještajni period: novembar 2018 -septembar 2019.) [Report on implementation of the Gender Action Plan of Bosnia and Herzegovina 2018-2022 (reporting period: November 2018 - September 2019)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3lzm5QQ>

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. [Agency for Gender Equality of Bosnia and Herzegovina of the Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Uticaj rodne podjele porodičnih i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena u Bosni i Hercegovini [Impact of gender distribution of family household duties on professional life of employed women in Bosnia and Herzegovina]. Dostupno na: <https://bit.ly/3c4lgSR>

Agencija za statistiku BiH (2015). Anketa o potrošnji domaćinstava 2015. Dostupno na: <https://bit.ly/3nW3PYD>

Agencija za statistiku BiH. Kalendar i sve objave. Dostupno na: <https://bit.ly/3Pjz8bs>.

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2016). Census of Population, Households and Dwellings in Bosnia and Herzegovina, 2013 - Final Results. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016) Popis stanovništva, domaćinstava i stanova. Dostupno na: <https://bit.ly/3ALrXVe>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022b). Labour Force Survey 2021. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022b) Anketa o radnoj snazi 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3yB2Jq2>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022a). National Health Accounts Statistics. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022a) Državna statistika o zdravstvenoj evidenciji. Dostupno na: <https://bit.ly/3PktiGE>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2021). Use of information and communication technology in Bosnia and Herzegovina 2020. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021) Upotreba informaciono - komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini 2020. Dostupno na: <https://bit.ly/3O1sPrJ>

Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina (2022). Women and Men in Bosnia and Herzegovina. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2022). Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: <https://bit.ly/3AHppYl>

BiH Directorate for Economic Planning (2022). Economic reform programme 2022-2024 (ERP BiH 2022-2024). Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (2022) Program ekonomskih reformi (ERP BiH 2022-2024). Dostupno na: <https://bit.ly/3P5AfvC>

BiH Voluntary National Review Report (2019). Voluntary review - Implementation of Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals in Bosnia and Herzegovina. Dobrovoljni državni izvještaj (2019) Dobrovoljni izvještaj – Provedba Agende 2030 i ciljjeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini Dostupno na: <https://bit.ly/2XkyS5z>

CEDAW Committee (2019). Concluding observations on the Sixth periodic report of Bosnia and Herzegovina. Odbor CEDAW (2019) Zaključne napomene o Šestom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine Dostupno na: <https://bit.ly/3uGINRy>

Constitution of Bosnia and Herzegovina (1995). Ustav Bosne i Hercegovine (1995). Dostupno na: <https://bit.ly/3c7PPbu>

European Commission (2019). Communication to the European Parliament and the Council: Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (SWD(2019)222 final). Evropska komisija (2019). Komunikacija prema Evropskom parlamentu i Vijeću: Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. Dostupno na: <https://bit.ly/3yBHEmf>

European Commission (2019a). Commission Staff Working Document: Analytical Report accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, (COM(2019)261 final). Evropska komisija (2019a) Radni dokument komisije. Analitički izvještaj uz Komunikacija prema Evropskom parlamentu i Vijeću: Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. COM(2019)261 konačna verzija). Dostupno na: <https://bit.ly/3PgZkDG>

European Commission (2020). Commission Staff Working Document: Bosnia and Herzegovina 2020 Report accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, SWD(2020) 350 final. Evropska komisija (2020) Radni dokument komisije. Izvještaj uz Komunikacija prema Evropskom parlamentu, Vijeću Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija

SWD (2020), Dostupno na: <https://bit.ly/3c6gaXo>

European Commission (2021). Commission Staff Working Document Bosnia and Herzegovina 2021 Report (SWD(2021) 291 final/2). Evropska komisija (2021) Radni dokument komisije Izvještaj o Bosni i Hercegovini (SWD(2021) 291 konačna verzija /2). Dostupno na: <https://bit.ly/3O1pNDR>

European Institute for Gender Equality (2017). 2017 Methodological Report. Evropski instut za rodnu ravnopravnost (2017), Metodološki izvještaj. Dostupno na: <https://bit.ly/33wJ7SA>

European Institute for Gender Equality (2021). Index score for European Union for the 2021 edition. Evropski instut za rodnu ravnopravnost (2021) Indeks za Evropsku uniju izdanje 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3P2HPqS>

European Institute for Gender Equality. Regional Network of Gender Institutional Mechanisms - a window of opportunity. Evropski instut za rodnu ravnopravnost. Regionalna mreža gender institucionalnih mehanizama. Prozor u mogućnosti. Dostupno na: <https://bit.ly/3AMirBt>

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike [Federal Ministry of Work and Social Policy] (2021). Strategija zapošljavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2021-2027.) [FBiH Employment Strategy 2021-2027]. Dostupno na: <https://bit.ly/3lAmuT1>

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta [Federal Ministry of development, entrepreneurship and crafts] (2018). Akcioni plan za razvoj poduzetništva žena u Federaciji Bosne i Hercegovine (2018-2020.) [FBiH Action Plan for Development of Women's Entrepreneurship (2018-2020)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yZoqS4>

Federalno ministarstvo zdravstva [Federal Ministry of Health] (2010). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u Federaciji Bosne i Hercegovine 2010-2019. godina [FBiH Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health and Rights for the period 2010-2019]. Dostupno na: <https://bit.ly/3z1w4Lz>

Gender Equality Index 2016. Measuring gender equality in Serbia 2014. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2016. Mjerenje rodne ravnopravnosti u Srbiji 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/3yY9tzv>

Gender Equality Index for North Macedonia 2019. Indeks rodne ravnopravnosti u Sjevernoj Makedoniji 2019. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxSlhV>

Gender Equality Index for the Republic of Albania 2020. Indeks rodne ravnopravnosti u Albaniji 2020. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxS6J3>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2018. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/3ulxcBj>

Gender Equality Index for the Republic of Serbia 2021. Digitalization, future of work and gender equality. Indeks rodne ravnopravnosti u Srbiji 2021. Digitalizacija, budućnost rada i rodne ravnopravnosti. Dostupno na: <https://bit.ly/3AJsvBA>

Gender Equality Index Montenegro 2019. Indeks rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2019. Dostupno na: <https://bit.ly/3ytaRsy>

International Labour Organization. Overview of the informal economy in Bosnia and Herzegovina, Labour Force Survey 2019. Međunarodna organizacija rada. Pregled neformalne ekonomije u Bosni i Hercegovini, Anketa o radnoj snazi 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/3yC7jUK>

International Labour Organization. Ratifications for Bosnia and Herzegovina. Međunarodna organizacija rada Ratifikacije za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na: <https://bit.ly/3AJvH9Y>

Institute for Statistics of FBiH (2022). Employment, unemployment and wage 2021. Statistički zavod FBiH (2022) Zaposlenost, nezaposlenost i plate 2021. Dostupno na: <https://bit.ly/3RHYTUX>

Karađinović, N. et al. (2019). UNFPA Country Programme Evaluation Bosnia and Herzegovina. Karađinović, N. i dr. (2019) UNFPA program evaluacije zemlje za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na: <https://bit.ly/3O4pXdZ>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2014). Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. [The strategy for adult education in the context of lifelong learning in Bosnia and Herzegovina 2014-2020]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yyGrFu>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2015). Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016-2026. godina [Priorities for Development of Higher Education in BiH for the period 2016-2026]. Dostupno na: <https://bit.ly/3lxqL9U>

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine [Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina] (2016). Strategija razvoja nauke u Bosni i Hercegovini 2017-2022 [The Strategy for Development of Science in Bosnia and Herzegovina 2017-2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3P65Xca>

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske [Republika Srpska Ministry of Education and Culture] (2020). Strategija obrazovanja odraslih osoba u Republici Srpskoj za period 2021-2031. godine [The Strategy for adult education in Republika Srpska 2021-2031]. Dostupno na: <https://bit.ly/3NWSYYI>

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine [Ministry for Human Rights and Refugees of Bosnia and Herzegovina] (2020). Akcioni plan Bosne i Hercegovine za društvenu inkluziju Roma i Romkinja za period 2021-2025. godine [The BiH Action Plan for Social Inclusion of Roma Men and Women 2021-2025]. Dostupno na: <https://bit.ly/3c3vjsl>

Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine. Prijedlog zakona o izmjeni i dopunama Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine (2021). Dostupno na: <https://bit.ly/3yyDGnt>

Republika Srpska Institute of Statistics (2017). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srpskoj 2013. godine. Rezultati popisa: gradovi, opštine, naseljena mjesta. Dostupno na <https://bit.ly/3nXqldU>

Republika Srpska Institute for Statistics (2022). Wages, employment and unemployment. Statistički zavod Republike Srpske (2017) Zaposlenost, nezaposlenost i plate 2013 Dostupno na: <https://bit.ly/3z1MBzd>

Šesti CEDAW izvještaj BiH (2017). Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o provedbi Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (2013-2016) [The Sixth Periodic Bosnia and Herzegovina CEDAW Report (2013-2016)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RvCrhn>

Strategy for improving gender equality in the judiciary of Bosnia and Herzegovina. Strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu Bosne i Hercegovine. Dostupno na: <https://bit.ly/3ltJOIA>

The SDGs Framework in Bosnia and Herzegovina (2020). Okvir ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (2020) Dostupno na: <https://bit.ly/3O02tGN>

UNDP (2020). Economic Impact Assessment of COVID-19 in Bosnia and Herzegovina - Report. UNDP (2020) Procjena ekonomskog uticaja COVID/a 19 u Bosni i Hercegovini – izvještaj. Dostupno na: <https://bit.ly/3AlrH9H>

UNDP (2020a). National Human Development Report 2020: Social Inclusion in Bosnia and Herzegovina. Državni izvještaj o ljudskom razvoju 2020: Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini. Dostupno na: <https://bit.ly/3O24iDc>

UN Women (2021). Bosnia and Herzegovina Gender Country Profile. UN Women (2021). Rodni profil zemlje, Bosna i Hercegovina Dostupno na: <https://bit.ly/3PreZAJ>

UN Women (2021a). Country Gender Equality Profile of Bosnia and Herzegovina. UN Women (2021a) Profil rodne ravnopravnosti zemlje – Bosna i Hercegovina Dostupno na: <https://bit.ly/3P8mzjA>

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine [Government of the Federation of Bosnia and Herzegovina] (2020). Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine (2021 - 2027). [FBiH Development Strategy (2021-2027)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3yyWGSR>

Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2016). Omladinska politika Republike Srpske od 2016-2020. godine [Republika Srpska Youth Policy 2016-2020]. Dostupno na: <https://bit.ly/3Ru0fCi>

Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2016a). Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2016-2021. godine [Republika Srpska Strategy for Development of Education for the period 2016-2021]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RrBXJg>

Vlada Republike Srpske [Government of Republika Srpska] (2019). Strategija razvoja preduzetništva žena Republike Srpske za period 2019-2023. godine [RS Strategy for Development of Women's Entrepreneurship (2019-2023)]. Dostupno na: <https://bit.ly/3uNhtRt>

Vlada Republike Srpske / Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede [Government of Republika Srpska / Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management] (2021). Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2021-2027. godina [The RS Strategy for Development of Agriculture and Rural Areas 2021-2027]. Dostupno na: <https://bit.ly/3RuyCsZ>

Vlada Republike Srpske / Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske [Government of Republika Srpska / Republika Srpska Ministry of Health and Social Protection] (2019). Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj za period of 2019. do 2029. godine [Strategy for Improvement of Sexual and Reproductive Health in Republika Srpska 2019-2029]. Dostupno na: <https://bit.ly/3Al36Sb>

World Bank. Bosnia and Herzegovina. Svjetska banka. Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <https://bit.ly/3c7XqXm>

World Bank. World Development Pokazateljs. Bosnia and Herzegovina GDP growth (annual %). Svjetska banka. Pokazatelji svjetskog razvoja, Rast BDP-a u Bosni i Hercegovini (godišnje %). Dostupno na: <https://bit.ly/3P2zt2e>

Zavod za zapošljavanje Republike Srpske [Republika Srpska Employment Bureau] (2022). Akcioni plan zapošljavanja u Republici Srpskoj za 2022. godinu [The RS Employment Action Plan for 2022]. Dostupno na: <https://bit.ly/3z48duZ>

Aneks Metapodaci – Izvori i godine na osnovu kojih su dobijeni podaci prema domenima, poddomenima i pokazateljima

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Rad	Učešće	Stopa zaposlenosti ekvivalentna punom radnom vremenu	Anketa o radnoj snazi (LFS), BHAS	2020.
		Trajanje radnog vijeka	Anketa o radnoj snazi (LFS) i demografija, BHAS	2020.
	Segregacija i kvalitet rada	Segregacija sektora	Nije izračunato Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Mogućnost dobijanja slobodnih sati	Nije izračunato Evropsko istraživanje o radnim uslovima (EWCS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Izgledi za karijeru Indeks	Nije izračunato Evropsko istraživanje o radnim uslovima (EWCS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Novac	Finansijski resursi	Prosječna mjesečna zarada	Nije izračunato Istraživanje o strukturi zarada (SES) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Srednji ekvivalentni neto prihod	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
	Ekonomska situacija	Bez rizika od siromaštva	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Raspodjela prihoda S20/S80	Nije izračunato Istraživanje o dohotku i životnim uslovima (SILC) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Znanje	Dostignuće i učešće	Diplomanti u tercijskom obrazovanju	Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	2020.
		Osobe koje učestvuju u formalnom i neformalnom obrazovanju	Anketa o radnoj snazi (LFS) predviđena kao izvor podataka za ovaj pokazatelj	2020.
	Segregacija	Tercijarni studenti u oblasti obrazovanja, zdravstva i staranja, prirodnih nauka i umjetnosti	Obrazovanje, statistika, BHAS	2020.

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Vrijeme	Briga i skrb	Staranje o djeci, starima i osobama s invaliditetom	Nije izračunato Evropsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Kuhanje i/ili kućni poslovi	Nije izračunato Evropsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
	Društvene aktivnosti	Angažovanje u sportskim, kulturnim i drugim slobodnim aktivnostima	Nije izračunato Evropsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Uključenost u dobrovoljne ili dobrotvorne aktivnosti	Nije izračunato Evropsko istraživanje o kvalitetu života (EQLS) predviđeno kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Moć	Politička moć	Ministarske pozicije	EIGE baza podataka o rodnoj statistici -Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Vijeće ministara BiH i obuhvata minister/ice i zamjenike/ce ministara/ica	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
		Članovi/ članice Parlamenta	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Zastupnički dom i Dom naroda Parlamenta BiH	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
		Regionalne skupštine	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Zastupnički dom Parlamenta FBiH i Narodnu skupštinu RS i vijeća na lokalnom nivou (samo za 2000. godinu)	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
	Ekonomska moć	Najveće kompanije na berzi	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
		Narodna banka	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Centralne banke BiH	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
	Social power	Istraživanje	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci Ministarstva civilnih poslova BiH /Sektor za nauku i kulturu	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
		Mediji	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka Podaci se odnose na Javne emitere u BiH	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)
		Sportske organizacije	EIGE baza podataka o rodnoj statistici - Žene i muškarci u donošenju odluka	Trogodišnji prosjek (2019, 2020, 2021.)

Domen	Poddomen	Pokazatelj	Izvor informacija	Godina na koju se odnose podaci
 Zdravlje	Status	Samoprocjena zdravlja	Anketa o budžetu domaćinstava (HBS) - modul o zdravlju, BHAS	2015.
		Očekivano trajanje života	Demografija, BHAS	2015.
		Očekivane godine zdravog života	HBS i demografija, BHAS	2015.
	Zdravstveno ponašanje	Pušenje i konzumiranje alkohola	Nije izračunato HBS predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj	
		Konzumiranje voća i povrća i fizička aktivnost	Nije izračunato HBS predviđena kao budući izvor podataka za ovaj pokazatelj u odsustvu Evropske zdravstvene ankete (EHIS)	
	Pristup zdravstvenim uslugama	Stanovništvo sa ispunjenim potrebama za ljekarskim i stomatološkim pregledom	Anketa o budžetu domaćinstava (HBS) - Modul o zdravlju, BHAS	2015.

